

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

**Karolinos Pukytės
V kurso, Tarptautinės ir Europos sąjungos teisės
studijų šakos studentės**

**Magistro darbas
Atskyrimo principo taikymas savanorių batalionams Rytų Ukrainoje**

**Vadovė: Lekt. Dr. Erika Leonaitė
Recenzentas: Prof. dr. Dainius Žalimas**

**Vilnius
2018**

TURINYS

ĮVADAS -----	2
1. TEISINĖ SISTEMA-----	5
1.1. Tarptautinės humanitarinės teisės raida-----	5
1.2. Tarptautinės žmogaus teisių teisės reikšmė -----	8
2. GINKLUOTO KONFLIKTO DALYVIŲ STATUSAS -----	10
2.1. Ginkluoto konflikto kvalifikavimas -----	10
2.1.1. Tarptautinis ginkluotas konfliktas-----	11
2.1.2. Netarptautinis ginkluotas konfliktas -----	13
2.2. Atskyrimo principas ginkluotame konflikte-----	14
2.2.1. Kombatanto statusas -----	15
2.2.1. Civilio statusas -----	17
2.2.2.1 Tiesioginis dalyvavimas ginkluotame konflikte -----	17
3. PRAKTINĖS SITUACIJOS ANALIZĖ: KONFLIKTAS RYTŲ UKRAINOJE ---	20
3.1. Konflikto eiga -----	20
3.2. Konflikto kvalifikavimas -----	21
3.2.1. Konfliktas Ukrainoje- tarptautinis ginkluotas konfliktas -----	22
3.2.2. Konfliktas Ukrainoje- netarptautinis ginkluotas konfliktas -----	23
3.2.3. Konfliktas Ukrainoje- sutarptautintas ginkluotas konfliktas -----	24
3.3. Savanorių batalionų dalyvavimas Ukrainos konflikte -----	26
3.3.1. Savanorių statusas pagal tarptautinę teisę-----	27
3.3.1.1 Savanoriai kaip kombatantai-----	27
3.3.1.2 Savanoriai kaip civiliai -----	33
3.4. Valstybės atsakomybė už savanorių batalionus -----	36
IŠVADOS-----	38
LITERATŪROS SĄRAŠAS-----	40
SANTRAUKA -----	47
SUMMARY (ENGLISH) -----	48

ĮVADAS

Temos aktualumas.

Ukraina, nuo 2014m., yra nepaprastosios padėties būsenoje, įsitraukdama į kovos veiksmus su separatistais. Konflikte Rytų Ukrainoje susiduria reguliariosios karinės pajėgos, protestuotojai, savanoriai, separatistai, Rusijos ginkluotų pajėgų nariai, ir tai yra iššūkis atskyrimo principui - kurie asmenys teisėtai dalyvauja ginkluotame konflikte? Kuriai grupei priklauso savanoriai? Kaip tokie asmenys turėtų būti vertinami atsidūrę prieš nelaisvėje? Visi šie klausimai yra svarbūs nustatant, kokias teises bei pareigas asmuo turi, kokia apsauga konflikto metu jam yra taikoma, už kokius veiksmus gali kilti atsakomybė, ir užtikrinant, jog su visais konflikto dalyviais yra elgiamasi pagal tarptautinės humanitarinės teisės principus.

Atskyrimo principas ginkluotuose konfliktuose yra šiuolaikinės tarptautinės humanitarinės teisės pagrindas, tai yra vienas iš paprotinių principų, tačiau Rytų Ukrainos konflikto kontekste, centrinį vaidmenį įgyjant savanorių batalionams, atskyrimo principo taikymas tampa pakankamai sudėtingu uždaviniu. Tradicinis kombatanto statuso priskyrimas valstybės ginkluotųjų pajėgų nariams gali būti sunkiai įgyvendinamas subjektams, kurie tokioms pajėgoms nepriklauso. Savanorių batalionai, neįtraukti į oficialias Ukrainos ginkluotąsias pajėgas, patenka į savotišką „pilkąją zoną“, kuomet jų teisinis statusas tampa ne toks aiškus. Nebuvimas ginkluotųjų pajėgų dalimi, savanorių batalionų statusą padaro priklausomu nuo to, kaip kvalifikuosime konfliktą Rytų Ukrainoje, kaip vertinsime savanorių batalionų santykį su Ukrainos ginkluotosiomis pajėgomis. Būtent šio santykio nustatymas gali padėti atskleisti kriterijus, kuriais vadovaujantis galime įgyvendinti atskyrimo principą.

Temos originalumas. Nors literatūroje daug kalbėta apie Krymo aneksiją ir Rytų Ukrainos konflikto pobūdį bei eigą, konkrečios analizės apie savanorių batalionų Rytų Ukrainoje teisinį statusą, pagal tarptautinėje humanitarinėje teisėje įtvirtintą atskyrimo principą, nėra nei Lietuvos nei užsienio literatūroje.

Mokslinius tyrimus, padedančius atskleisti savanorių batalionų veiksmus, susikūrimo aplinkybes bei organizacinę struktūrą yra atlikusios tarptautinės nevyriausybinės organizacijos, veikiančios humanitarinės teisės srityje: Amnesty International, ICRC, ICDS.

Darbo objektas ir dalykas. Atskyrimo principo probleminiai aspektai ir šio principo taikymas šiuolaikiniuose ginkluotuose konfliktuose.

Darbo dalyką sudaro atskyrimo principo taikymas ginkluotuose konfliktuose bei šio principo problematika Rytų Ukrainos ginkluotame konflikte kovojančių savanorių batalionų atžvilgiu.

Darbo tikslas. Išnagrinėti atskyrimo principo teisinį reglamentavimą tarptautinio ir netarptautinio ginkluoto konflikto kontekste, atskleisti šio principo taikymo problematiką savanorių būriams, dalyvaujantiems ginkluotame konflikte, pasitelkiant Rytų Ukrainoje kovojančių savanorių batalionų atvejį.

Darbo uždaviniai.

1. Apibrėžti tarptautinės humanitarinės teisės normų, nustatančių ginkluotų konfliktų rūšis, turinį;
2. Išanalizuoti civilio ir kombatanto statuso problematiką atskyrimo principo kontekste;
3. Nustatyti Rytų Ukrainoje vykstančio ginkluoto konflikto pobūdį;
4. Išanalizuoti Ukrainos savanorių statusą ir atskleisti šios srities problematiką;
5. Apžvelgti valstybės atsakomybės už savanorių batalionų veiksmus aspektą.

Darbe naudojami metodai.

Analizės metodas - darbe remiamasi teisininkų, mokslininkų parašytais darbais, suformuluotomis išvadomis taip pat analizuojamos tarptautinės humanitarinės teisės normos, reglamentuojančios atskyrimo principą bei jo taikymą.

Lyginamasis metodas - šio metodo pagalba yra lyginami civilio bei kombatanto statusai bei savanorių atitikimas jiems tiek tarptautinio ginkluoto konflikto, tiek ir netarptautinio ginkluoto konflikto kontekste.

Lingvistinis metodas - analizuojamos Ženevos Konvencijose ir jos papildomuose protokoluose įtvirtintos sąvokos, ir pateikiami jų paaiškinimai.

Loginis metodas - remiantis atliktomis analizėmis vedamos išvados apie galimą taikyti savanorių statusą ir su šiuo statusu susijusi problematika.

Pagrindiniai šaltiniai.

1. Tarptautinės sutartys - pagrindiniai šaltiniai, siekiant atskleisti atskyrimo principo turinį yra 1949 m. Ženevos Konvencija dėl elgesio su karo belaisviais, 1949 m. Ženevos Konvencija dėl civilių apsaugos karo metu ir papildomi protokolai.
2. Tarptautinių organizacijų ataskaitos - Tarptautinio raudonojo kryžiaus komiteto ataskaitos ir Ženevos Konvencijų aiškinamieji dokumentai, tarptautinės žmogaus teisių gynimo organizacijos “Amnesty International” ataskaitos apie įvykius Ukrainoje.
3. Specialioji literatūra- svarbiausiais šaltiniais darbe yra Ženevos Konvencijų ir Papildomų protokolų komentarai; Justinas Žilinskas, Tomas Marozas, *Tarptautinė humanitarinė (ginkluotojo konflikto) teisė*; Jean-Marie Henckaerts, *Customary Humanitarian international law*.
4. Teismų praktika- pagrindiniai sprendimai, kuriais remiamasi darbe yra Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiai Jugoslavijai sprendimas *Tadić* byloje; Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas *Nicaragua* byloje.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje aptariami tarptautinės humanitarinės teisės šaltiniai, jų raida bei reikšmė. Antroje dalyje analizuojami tarptautinio ginkluoto konflikto ir netarptautinio ginkluoto konflikto subjektai, analizuojamas atskyrimo principas bei keliama civilio statuso sąvokos problematika. Trečioje dalyje, pasitelkiant jau atliktą teorinę analizę, sprendžiamas konflikto Ukrainoje kvalifikavimas, savanorių batalionų, dalyvaujančių Rytų Ukrainos konflikte, santykis su Ukrainos ginkluotosiomis pajėgomis bei analizuojamas savanorių statuso klausimas.

1. TEISINĖ SISTEMA

1.1. Tarptautinės humanitarinės teisės raida

Pirmieji šiuolaikinės tarptautinės humanitarinės teisės (toliau- THT) bruožai yra kildinami iš jūrų prekybos plitimo ir tai lėmusio padidėjusio apsaugos prekybos laivams reikalingumo. Dėl to, 1856m. buvo priimta Paryžiaus deklaracija, pasirašyta pasibaigus Krymo karui (1853-1856). Yra laikomasi nuomonės, jog būtent šia deklaracija valstybės pirmą kartą siekė sukurti karo taisyklės sutarčių pagalba. Iki to laiko, sutartimis buvo kuriami aljansai ar baigiami karai, tačiau tai nekeitė pačios teisės, neįtvirtino taikytinų taisyklių. Taigi Paryžiaus deklaracija buvo pirmoji tarptautinio pobūdžio THT sutartis, kuria daugiausia dėmesio buvo skiriama neutraliteto principui.¹ Tuometinis neutraliteto principas reiškė nekovojančių valstybių teisę dalyvauti karo veiksmuose bei teisę nenukentėti nuo apsisprendimo nedalyvauti konflikte². Šis principas toliau buvo plėtojamas 1907m. Hagoje vykusioje tarptautinėje konferencijoje ir dabar egzistuojančioje THT tokia diskrecija yra labiau apribota.

Vienas iš svarbiausių įvykių THT vystymuisi įvyko Amerikos pilietinio karo kontekste. Šio karo metu buvo sukurtas Lieberio kodeksas, kurio tikslas buvo supaprastinti iki tol galiojusias taisykles³. 1863 m. paskelbtas kodeksas buvo pirmasis bandymas kodifikuoti įstatymus ir papročius ir būtent jis sudarė konvencijos projekto, priimto 1874m. Briuselyje vykusioje tarptautinėje konferencijoje⁴, pagrindą. Nors ši konvencija nebuvo ratifikuota ir teisiškai įpareigojanti, jos turinys atsispindėjo tolimesnėse diskusijose, kurios galiausiai buvo perkeltos į teisiškai privalomas sutartis per 1899 ir 1907 m. Hagos konferencijas.

¹ Paryžiaus deklaracija dėl jūrų teisės gerbimo. Paryžius, 1856 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=473FCB0F41DCC63BC12563CD0051492D>>

² BOTHE, Michael. *The Law of Neutrality*. The Handbook of International Humanitarian Law, 2nd ed, 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://prod-edxapp.edx-cdn.org/assets/courseware/v1/9d5c96583b26ea9beb6207d613924e45/asset-v1:LouvainX+Louv16x+1T2017+type@asset+block/Michael_Bothe.pdf>

³ Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code). 24 April 1863. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/110>>

⁴ Project of an International Declaration concerning the Laws and Customs of War. Brussels: 27 August 1874. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/135>>

Svarbiausi karo ir ginkluotų konfliktų įstatymai šiandien yra keturios Ženevos konvencijos (1949 m.), kuriomis siekiama reguliuoti karo veiksmus ir apsaugoti ginkluotų konfliktų aukas, ir tai yra tai, ką mes vadiname tarptautine humanitarine teise (*jus in bello*). Ženevos konvencijose yra šimtai nuostatų, daugiausiai susijusių su asmenų apsauga, o ne su pačiais karo veiksmais. 1949 m. priimta ketvirta Ženevos konvencija (toliau- IV ŽK) įvedė visiškai naują kategoriją "saugomų asmenų"- civilių. Dauguma ginkluotų konfliktų nuo II pasaulinio karo pabaigos buvo netarptautiniai ginkluoti konfliktai, tačiau tik vienas iš 1949 m. Ženevos konvencijų straipsnių kalba apie tokius konfliktus. Šis straipsnis, žinomas kaip bendrasis 3 straipsnis, yra parašytas vienodai visose keturiose konvencijose, ir tai yra bendriausia nuostata, suteikianti asmenims pagrindinę apsaugą netarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose. Vis daugiau karų, kurie dažnai vadinami "pilietiniais karais", metė iššūkį tradicinei tarptautinio ginkluoto konflikto reikšmei. Ankstesniame reglamentavime nebuvo numatytos taisyklės vidiniams ginkluotiems konfliktams ar išsilaisvinimo kovoms, taigi reikėjo papildomos apsaugos, kurią suteikė 1977m. pasirašyti du papildomi protokolai. Pirmasis papildomas protokolai (toliau- I PP) skirtas karo aukų apsaugai tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose⁵, antrasis papildomas protokolai (toliau- II PP) skirtas netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugai⁶.

Tačiau yra daug mažiau taisyklių, reglamentuojančių karo veiksmus netarptautiniame ginkluotame konflikte, nei yra tarptautiniame, ir gali kilti klausimas, kodėl egzistuoja skirtingos taisyklės priklausomai nuo to, ar konfliktas yra vidinis ar tarptautinis. Pasak akademikų, yra trys paaiškinimai dėl neproporcingo abiejų konfliktų santykio⁷. Pirmasis yra istorinis ir pagrįstas tuo, kad valstybės vidaus klausimai nėra tinkamas tarptautinės teisės subjektas. Antra, valstybės suvereniteto sąvoka priverčia valstybes nenoriai leisti tarptautinei bendruomenei įsitraukti į klausimus, kurie paprastai laikomi vidaus problema. Ir trečia, nacionalinė teisė ir žmogaus teisių teisė ir toliau taikomos vidaus konflikto metu, o tai sumažina tarptautinės bendruomenės poreikį reguliuoti kilusį vidinį konfliktą.

Nors valstybės, kaip Ženevos konvencijų ir papildomų protokolų šalys, privalo laikytis šiuose dokumentuose nustatytų taisyklių (kadangi Ženevos konvencijos yra laikomos paprotinės teisės dalimi, jos galioja ir konvencijų neratifikavusioms valstybėms,

⁵ 1949 m. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolai). *Valstybės žinios*, 2000-07-29, nr. 63-1909.

⁶ 1949 m. Ženevos konvencijų Papildomas protokolai dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolai). *Valstybės žinios*, 2000-07-29, nr. 63-1910

⁷ MERON, T. *et.al. Human Rights in International Law*. Volume 1. London: Oxford University Press, 1984.

kurios ją pripažįsta ir taiko⁸), THT taikymas, ypatingai nevalstybinių ginkluotų būrių dalyvavimui ir privačių subjektų veiklai, yra labiau problemiškas. Nepaisant to, kad nevalstybinės ginkluotos grupės negali tapti sutarčių šalimis ir negali prisidėti prie įprasto teisės kūrimo proceso, vyraujanti nuomonė yra ta, kad nevalstybiniai subjektai yra susiję su THT pagal vieną ar abi iš šių teorijų⁹:

1. Kaip valstybių, kurios yra saistomos pagal THT, piliečiai, iš to seka, kad nevalstybiniai subjektai, kurie užsiima veikla ginkluoto konflikto metu, taip pat privalo laikytis THT.
2. Nevalstybiniai ginkluoti būriai, kurie vykdo smurtą, kuris pakyla iki ginkluotų konfliktų lygio, yra teisiškai saistomi taisyklių, taikomų vidaus konfliktams.

Jau minėta Hagos teisė (Hagos Konvencijos)¹⁰ nuo Ženevos teisės po papildomų protokolų priėmimo, beveik nesiskiria¹¹, tačiau svarbi išlieka Hagos konvencijų preambulėje (ir vėliau panašiais žodžiais papildomuose protokoluose) įtvirtinta Martenso išlyga, kuria teigiama, jog “tais atvejais, kurių neapima sutartys ir tradicinė tarptautinė paprotinė teisė, civiliai ir kombatantai yra saugomi tarptautinės teisės principų, kylančių iš pripažintų papročių, humaniškumo principų bei padiktuotų viešosios sąžinės”. Supaprastintai ši išlyga reiškia, jog tai kas nėra uždrausta, nėra *e contrario* leidžiama. Taip yra užpildomos THT spragos ir nustatoma analogija vykstant technologiniam ar kariniam progresui.

Žvelgiant į THT kaip į paprotinę teisę svarbu tiksliai apibrėžti, kokios taisyklės yra laikomos paprotinėmis. Siekiant tai padaryti, 2005m. Tarptautinis Raudonojo kryžiaus komitetas įsipareigojo atlikti daugelio THT sričių tyrimus ir ataskaitose pateikė savo nuomonę apie tai, kas tapo paprotine teise¹². Kai kurios iš šių ataskaitų, kaip paprotinės THT normų sąvadai, bus pagrindas analizėms, pateiktoms tolesniuose skyriuose.

⁸ MALCOLM, Evans. *International Law*. Fourth Edition. ISBN: 9780199654673, p. 816, 2014

⁹ HENCKAERTS, Jean-Marie. Binding Armed Opposition Groups through Humanitarian Treaty Law and Customary Law in *Relevance of International Humanitarian Law to Non-State Actors: Proceedings of the Bruges Colloquium. 25th-26th October 2002*, in Collegium No. 27, Spring 2003

¹⁰ Convention (II) with Respect to the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 1899 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/150?OpenDocument>>

Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 1907 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/195>>

¹¹ ŽILINSKAS, J., MAROZAS, T. Tarptautinė humanitarinė (ginkluotojo konflikto) teisė. Vilnius: Registru centras, 2016. p. 76

¹² HENCKAERTS, Jean-Marie, DOSWALD-BECK, Louise. *Customary Humanitarian international law*. Vol. I-III. Cambridge University Press, 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>>

1.2. Tarptautinės žmogaus teisių teisės reikšmė

Priešingai nei humanitarinė teisė, kuri jau buvo nustatyta kaip tarptautinė teisinė sistema, iki I-o pasaulinio karo žmogaus teisių normos egzistavo šalies viduje, konstituciniu ir nacionaliniu lygmenimis, tačiau tarptautinėje arenoje nebuvo visuotiniai privalomų nuostatų. Pasibaigus I-am pasauliniam karui ši padėtis šiek tiek pasikeitė ir buvo žengtas žingsnis link tarptautinių žmogaus teisių. Pagrindas žmogaus teisėms buvo sukurtas kartu su Visuotine žmogaus teisių deklaracija¹³ ir Jungtinių tautų chartija¹⁴. Iš istorinės pusės tarptautinės humanitarinės ir žmogaus teisių teisės šakos yra nepriklausomos ir skirtingos viena nuo kitos, tačiau egzistuoja neabejotini panašumai¹⁵, kurie visų pirma kyla iš abiejų teisės šakų saugomų interesų, keliamų tikslų - apsaugoti žmogaus gyvybę ir orumą. Tačiau nepaisant bendrų tikslų, žmogaus teisių teisė ir THT veikia skirtingais principais ir skirtinga apimtimi.

Priešingai tarptautinei humanitarinei teisei, tarptautinių žmogaus teisių taikymas yra nepriklausomas nuo ginkluoto konflikto buvimo ar jo nebuvimo, nuo tarptautinio ar vidinio konflikto pobūdžio, dėl to tarptautinė žmogaus teisių teisė taikoma visais atvejais - tiek karo metu, tiek ir taikos metu. Taip pat, THT sutartys tam tikru mastu priklauso nuo taikymo abipusiškumo¹⁶. Tais atvejais, kai viena iš konflikto šalių nėra Ženevos konvencijos šalimi, ji nėra įpareigota laikytis konvencijos nuostatų. Išimtyms tam taikomos tik kuomet valstybė pripažįsta konvenciją ar taikytinos nuostatos yra laikytinos paprotinės teisės dalimi. Priešinga situacija yra kuomet valstybė tampa žmogaus teisių sutarčių dalyve, tuomet ji privalo laikytis prisiimtų įsipareigojimų nepriklausomai nuo to ar kitos valstybės yra sutarties šalys ar ne.

Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte nurodoma, kad: "Kiekviena valstybė, šio Pakto Šalis, įsipareigoja gerbti ir visiems esantiems jos teritorijoje bei priklausantiems jos jurisdikcijai asmenims užtikrinti teises, pripažįstamas šiame Pakte <...>"¹⁷. Pagrindinė žmogaus teisių taikymo sritis apima nuostatas, pagal kurias valstybės

¹³ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006-06-17, nr. 68-2497

¹⁴ Jungtinių tautų chartija. *Valstybės žinios*. 2002-02-13, nr. 15-557

¹⁵ Vaiko teisių konvencijos 38str. "Valstybės dalyvės įsipareigoja gerbti tarptautinės humanitarinės teisės sprendimus, kurie gali būti priimami dėl vaikų kilus jose ginkluotiems konfliktams, ir jų laikytis"

¹⁶ Ženevos konvencijos 2str. "Jeigu viena iš konflikte dalyvaujančių valstybių nėra šios Konvencijos dalyvė, kitos valstybės dalyvės turi reguliuoti tarpusavio santykius laikydamosi Konvencijos reikalavimų. Be to, savo santykius su minėta valstybe jos turi grįsti Konvencija, jei ta valstybė pripažįsta ir taiko jos nuostatas."

¹⁷ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*, 2002-08-02, nr. 77-3288

sutinka gerbti ir užtikrinti pagarbą teisėms, numatytoms konkrečiose sutartyse, pavyzdžiui: Vaiko teisių konvencijoje teigiama: "valstybės dalyvės gerbia ir garantuoja visas šioje Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, priklausančiam jos jurisdikcijai"¹⁸. Taigi žmogaus teisių teisė grindžiama tuo, kad ji orientuojasi į piliečių ir kitų asmenų teisių suteikimą prieš valstybes, tuo tarpu THT daugiausia dėmesio skiria prievolių, kurių asmenys turi laikytis konflikto metu, nustatymui¹⁹. Tai, žinoma, nėra absoliuti nuostata, kadangi Ženevos konvencijoje yra nustatomos ir tam tikros individualios teisės, kaip pavyzdžiui humaniško elgesio su karo belaisviais įpareigojimas²⁰, pareiga gerbti žmonių teisę į orumą, šeimos teises, religinius įsitikinimus²¹ ir kitos pagrindinės garantijos²².

Taigi nors ir būdama savarankiška teisės šaka, žmogaus teisių teisė turi ne tik panašumų su THT, tačiau ir gali būti taikoma tose pačiose situacijose kaip Humanitarinė teisė.²³ Tokią nuostatą patvirtino ir Tarptautinis Teisingumo Teismas byloje *DRC v. Uganda*, kurioje teigė, jog žmogaus teisių apsauga nenustoja galioti ginkluoto konflikto metu ir abi teisės šakos turi būti vertinamos kaip viena kitą papildančios²⁴. Tai užtikrina papildomą asmenų apsaugą, ypačingai netarptautinio ginkluoto konflikto metu, kuomet THT suteikia tik bendrą apsaugą, žmogaus teisių apsauga ir toliau turi būti užtikrinama visa apimtimi. Tais atvejais, kai taikomos abi teisės šakos ir jų nuostatos prieštarauja viena kitai, THT yra laikoma *lex specialis* žmogaus teisių teisės atžvilgiu, kaip tai patvirtino Tarptautinis Teisingumo Teismas²⁵.

Jei THT pateikia išsamesnes ir tikslesnes nuostatas konkrečioje ginkluoto konflikto situacijoje, ji įgyja viršenybę prieš žmogaus teisių teisę. Tuo pačiu, gali būti taikomi platesni žmogaus teisių standartai, kurie ne tik papildoma egzistuojančia THT, tačiau ir gali suteikti didesnę apsaugą, panaikinti humanitarinės teisės spragas.

¹⁸ Vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-07-21, nr. 60-1501.

¹⁹ ŽILINSKAS, J. Tarptautinė humanitarinė (ginkluotojo konflikto) teisė, p. 81

²⁰ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija dėl elgesio su karo belaisviais. *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1907

²¹ 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija dėl civilių apsaugos karo metu. *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1908

²² I PP. 11str., 51str., 75str.

²³ UN Commission on Human Rights. *Situation of Detainees at Guantánamo Bay*. E/CN.4/2006/120, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/docid/45377b0b0.html>>

²⁴ International Court of Justice. *Case concerning armed activities on the territory of Congo*, judgement of 19 December 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/116/116-20051219-JUD-01-00-EN.pdf>>

²⁵ International Court of Justice. *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion of 9 July 2004 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>>

2. GINKLUOTO KONFLIKTO DALYVIŲ STATUSAS

2.1. Ginkluoto konflikto kvalifikavimas

Ginkluoto konflikto kvalifikavimas turi tiesioginę įtaką aukoms, kombatantams ir *hors de combat*. Kadangi THT nuostatos skiria tarptautinį ir netarptautinį ginkluotą konfliktą, karo veiksmuose taikomos teisinės normos gali visiškai priklausyti nuo to, kaip situacija yra vertinama. Daugelis teisinių pasekmių kyla dėl to, kuriai sričiai konfliktas yra priskiriamas. Pabrėžtina, kad II PP nuostatos dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų yra daug mažiau išsamios ir suteikia mažiau apsaugos nei teisinė sistema, taikoma tarptautiniams ginkluotiems konfliktams. Tai ypač svarbu konfliktams, kuriuose taikomas tik bendrasis 3 straipsnis, užtikrinant tik pagrindinių humanitarinių principų apsaugą. Teisinė sistema, kuria galima naudotis netarptautinio ginkluoto konflikto metu, nėra išsami, joje trūksta sutarčių nuostatų dėl karo priemonių ir kariavimo būdų bei atsargumo priemonių, kurių privalu laikytis. Dėl kovojančių šalių, konflikto rūšis taip pat nustato ar jiems gali būti suteiktas karo belaisvio statusas ir apsauga, pavyzdžiui, ar jie bus apsaugoti nuo persekiojimo, susijusio su konfliktu, pasibaigus karo veiksmams²⁶. Ginkluoto konflikto kvalifikavimas taip pat nurodo atsakomybės režimą, reaguojant į tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus ir sutartinius įsipareigojimus tarptautinio ginkluoto konflikto atveju. Tačiau prieš analizuojant tarptautinio ir netarptautinio ginkluotų konfliktų skirtumus bei jiems taikytiną teisę, svarbu apsibrėžti ką apskritai laikome ginkluotu konfliktu.

Ženevos konvencijose, nustatant konvencijos taikymo ribas, yra pasakyta: “Konvencija taikoma <...> kai skelbiamas karas ar kyla koks nors ginkluotas konfliktas”²⁷, tačiau pačios ginkluoto konflikto sąvokos konvencijoje nerasime. Šiuo atveju tikslingiausia yra vadovautis *Tadič* bylos sprendimu, kuriame pasakyta, jog “*ginkluotas konfliktas egzistuoja kuomet yra panaudojama ginkluota jėga tarp valstybių ar kai vyksta tęstinė kova tarp valstybinių pajėgų ir ginkluotų grupių ar tarp ginkluotų grupių valstybės viduje*”²⁸. Šis apibūdinimas iš esmės apima labai platų karo veiksmų spektrą, atskiriant ginkluotą

²⁶ I PP. 45str.

²⁷ Ženevos Konvencijų bendras 2str.

²⁸ International criminal tribunal for the former Yugoslavia. *Prosecutor v. Dusko Tadic aka Dule*. Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction of 2 October 1995, 70 pastraipa [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>>

konfliktą tarp valstybių ir valstybės viduje nuo vidinių neramumų (trumpalaikių, mažo intensyvumo kovos veiksmų), taigi ir pabrėžiant tarptautinio ir netarptautinio ginkluoto konflikto atskyrimą.

2.1.1. Tarptautinis ginkluotas konfliktas

Vienas iš klasikinių ginkluotų konfliktų yra konfliktas tarp dviejų ar daugiau valstybių kaip tai nustato Ženevos konvencijos bendrasis 2 str.²⁹ Taigi kuomet dviejų valstybių ginkluotosios pajėgos įsitraukia į karo veiksmus, joms yra taikomos Konvencijos ir I PP (jei jos yra papildomo protokolo šalimis ar tam tikros nuostatos yra laikomos paprotine teise).³⁰

Viena iš problemų, kylanti kalbant apie tarptautinius ginkluotus konfliktus yra kuomet valstybė ar jos režimas nėra pripažįstama kitų valstybių. Pavyzdžiui, amerikiečiai nepripažino Talibano kariams karo belaisvio statuso, nes pats Talibano režimas nebuvo pripažįstamas kaip teisėtas režimas.³¹ Tačiau Ženevos konvencijų taikymas ir I PP yra nepriklausomi nuo atitinkamo režimo pripažinimo, nes kaip nustatyta šiuose dokumentuose, valstybės darinys, kuris dalyvauja tarptautiniame ginkluotame konflikte yra laikomas Konvencijos šalimi jei bent kurį laiką veikė kaip atskiras nepriklausomas subjektas, net jei ir nepripažįstamas visuotinai. Tokia pati išvada vedama ir TTT pateiktoje patariamoje nuomonėje dėl Izraelio ir Palestinos³², kuomet Palestinos nepripažinimas nesudarė kliūčių Izraeliui taikyti IV ŽK.

Antra kylanti problema yra pačio ginkluoto konflikto intensyvumas. Priešingai nei netarptautinio ginkluoto konflikto atveju, naudojamos karinės jėgos trukmė ir intensyvumas neturi reikšmės. Taigi net ir paprasčiausias incidentas kertant sieną ar karinio lėktuvo pašovimas yra pakankama taikyti Ženevos Konvencijas ir I PP, t.y. bet koks jėgos panaudojimas tarp dviejų valstybių sukelia tarptautinio ginkluoto konflikto situaciją. Nėgana to, tarptautinio ginkluoto konflikto egzistavimui nėra reikalaujama, kad konflikte

²⁹ “<...> ginkluotas konfliktas tarp dviejų ar kelių aukšųjų susitariančiųjų šalių.”

³⁰ International Committee of the Red Cross (ICRC). *How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?:* Opinion Paper. 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>>

³¹ PETERS, G., WOOLLEY, John T. *George W. Bush: "Fact Sheet: Status of Detainees at Guantanamo"*. The American Presidency Project, 2002 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=79402>>

³² International Court of Justice. *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*.

būtų naudojami ginklai (galimas teritorijos okupavimas be pasipriešinimo ar karo paskelbimas nenaudojant ginkluotų kombatantų³³).

Taigi tarptautiniam ginkluotam konfliktui esminis kriterijus yra “sienos kirtimas”, t.y. konflikte dalyvauja dvi ar daugiau valstybių. Tačiau kartais valstybės “dalyvavimas” nėra toks akivaizdus, pavyzdžiui konfliktas kyla tarp valstybės karinių pajėgų ir ginkluotų grupių, kurias remia kita valstybė (ginklais, pinigais ar kitais būdais). Nei Ženevos konvencijos, nei papildomi protokolai atsakymo į šią problemą nepateikia, todėl labai svarbu nustatyti koks įsitraukimo lygis yra reikalingas, kad konfliktą galėtume laikyti tarptautiniu ginkluotu konfliktu. Jei trečioji šalis siunčia savo karius į konflikto valstybę, tai neabejotinai lemia tarptautinio konflikto egzistavimą, kadangi Ženevos konvencijos 2str. nustatyta, jog konvencijos taikomos kai konfliktas kyla tarp dviejų valstybių, taigi nepriklausomai nuo to, ar karinės pajėgos veikia kartu su sukilėliais ar pačios valstybės vardu. Priešinga situacija būtų jei trečioji šalis siųstų ekspertus ar patarėjus į konflikto valstybę. Kadangi jie veikia kaip privatūs asmenys ar valstybės tarnautojai, jie nesukuria ginkluoto konflikto tarp dviejų valstybių, o tik atlieka savo profesines funkcijas. Tokia pati logika galiotų ir savanoriams, kuriems trečioji šalis leidžia vykti į konflikto valstybę. Tai pasikeistų nebent tik tada, jei trečioji šalis būtų akivaizdžiai įsitraukusi į savanorių veiklą ir koordinuotų jų veiksmus, duotų nurodymus, pagal kuriuos asmenys veikia. Tuomet tai būtų galima laikyti agresija prieš kitą valstybę³⁴. Kitas iš galimų įsikišimo atvejų yra finansinės paramos teikimas. Nepriklausomai nuo to, kokia reikšminga finansinė parama gali būti, tai savaime nepadarys konflikto tarptautiniu. Tai gali būti tik vienas iš veiksmų, kurių pagalba trečioji šalis ima kontroliuoti sukilėlius ar ginkluotus būrius, taip tapdama konflikto dalyve³⁵.

Visi įsitraukimo atvejai, kuomet netarptautinis ginkluotas konfliktas gali pavirsti tarptautiniu, turi būti vertinami pagal bendrąją kontrolės testą, įtvirtintą *Tadič* byloje³⁶. Turi būti įrodyta, jog valstybė vykdo visišką organizuotos grupės kontrolę, ne tik ją aprūpindami ginklais ar finansiniais ištekliais, tačiau ir koordinuodami karinius veiksmus. prisidėdami prie tokių veiksmų planavimo. Dažnai minimas yra ir kitas- efektyvios kontrolės testas, Tarptautinio Teisingumo Teismo nustatytas *Nicaragua* byloje. Tačiau, šis

³³ UHLER, O., COURSIER, H. *Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Volume IV. ref. 0206. International committee of the red cross.

³⁴ United Nations General Assembly Resolution 3314 (XXIX), Definition of Aggression; December 14, 1974 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://hrlibrary.umn.edu/instree/GAres3314.html>>

³⁵ ICTY. *The Prosecutor v. Tadič*, 1995

³⁶ *Ibid.*

testas yra taikytinas valstybės atsakomybės nustatymui³⁷, o atitikus bendrojo kontrolės testo reikalavimus, konfliktas gali būti laikomas peraugusiu iš netarptautinio į tarptautinį.

2.1.2. Netarptautinis ginkluotas konfliktas

Netarptautiniai ginkluoti konfliktai gali kilti tarp valstybinių ginkluotų pajėgų ir sukilėlių ar tarp skirtingų ginkluotų grupių valstybėje be jokio tarptautinio įsikišimo iš kitų valstybių ar iš Jungtinių Tautų³⁸. Šiais laikais būtent netarptautiniai ginkluoti konfliktai yra dažniausiai pasireiškiantys, tačiau jie nėra tinkamai sureguliuoti humanitarinėje teisėje. Jau anksčiau minėta, jog Ženevos Konvencijose netarptautinių ginkluotų konfliktų metu taikomą apsaugą nustato tik bendras 3str. ir II PP, kuris tarsi turėtų išplėsti 3 str. nustatytas taisykles, tačiau yra priklausomas nuo protokolą ratifikavusių šalių³⁹. Būtent dėl to bendras 3str. išlieka pagrindu netarptautinių ginkluotų konfliktų reguliavime.

Kaip ir su tarptautiniu ginkluotu konfliktu, Ženevos konvencijos nepateikia netarptautinio konflikto sąvokos, o tai padaro tokio konflikto atskyrimą nuo vidinių neramumų gana sudėtinga problema⁴⁰. Nepaisant to, bendrasis 3 str. yra laikomas minimaliu standartu, kuris taikomas ir tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose, ir turi būti laikomas žmogiškumo pagrindu⁴¹. Nors šio straipsnio reikšmė yra neiginčijama, vis tiek išlieka klausimas kada ir kokius veiksmus galime laikyti netarptautiniu ginkluotu konfliktu. Yra aišku, jog naudojama jėga turi peržengti tam tikrą intensyvumo lygį, t.y. tai turi būti daugiau nei tik trumpalaikiai smurtiniai veiksmai. Vienas iš to kriterijų yra karinės jėgos panaudojimas. Taip pat turi dalyvauti ginkluotos grupės, kurios turi bent minimalų organizuotumo laipsnį tam, kad galėtų būti laikomos konflikto šalimi.

Kaip jau minėta ankstesnėse dalyse, bendras 3 str. suteikia tik minimalius standartus, minimalią apsaugą, dėl to yra reikalingas II PP, kuris papildo ir išplečia 3str. nuostatas. Tačiau II PP yra taikomas tik esant konfliktui tarp valstybės ginkluotų pajėgų ir ginkluotų grupių, kurios turi tam tikrą organizacinę struktūrą ir yra pajėgios vykdyti tęsines karines operacijas, bei vykdyti teritorijos kontrolę⁴². Taigi norint taikyti II PP yra

³⁷ International Court of Justice (ICJ), *Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) case*, Judgment of 27 June 1986 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>

³⁸ HENCKAERTS, Jean-Marie. *Customary Humanitarian international law*.

³⁹ Šiai dienai II PP ratifikavusios yra 168 šalys <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=475>

⁴⁰ Ženevos konvencijos ir II PP nėra taikomi vidaus neramumams, kaip riaušės ar kiti prievartos veiksmai.

⁴¹ ICJ. *Nicaragua v. United States of America*, 1986

⁴² II PP 1str. 1d.

reikalingas ne tik organizuotas ginkluotų veiksmų vykdymas, tačiau ir teritorijos kontrolės elementas.

Atsižvelgiant į esančias THT normas, netarptautinio ginkluoto konflikto metu yra taikomas bendrasis 3str., nebent vykdomi kariniai veiksmai pasiekia tokį intensyvumo lygį, jog atitinka II PP keliamus kriterijus. Vienam iš reikalingų kriterijų pagal protokolą nustojus egzistuoti, bendrieji apsaugos reikalavimai, nustatyti 3str., ir toliau veikia.

2.2. Atskyrimo principas ginkluotame konflikte

Atskyrimo principas yra pamatinis THT principas, taikytinas tiek tarptautinio, tiek netarptautinio ginkluoto konflikto metu ir tai yra ne tik THT principas, tačiau ir paprotinės teisės dalis⁴³. Visi asmenys, dalyvaujantys konflikte, turi savo pirminį statusą: kombatanto (netarptautinio ginkluoto konflikto metu- kovotojo) arba civilio. Tokio statuso nustatymas suteikia asmenims tam tikrą apsaugą, teises ir pareigas, kurių jie turi laikytis. Taip pat statusas nustato ir teises pasekmes, kurios kyla dėl asmens veiksmų. Labai svarbu nustatyti, kas yra civiliai, nes visų ginkluotų konfliktų šalys turi laikytis taisyklės, kad civiliai asmenys negali būti atakos objektais ir visos karinės operacijos turi būti nukreiptos tik į karinius objektus⁴⁴. Tai galioja tiek kombatantams, kurie turi atskirti save nuo civilių gyventojų, tiek ir civiliams, kurie dėl kokių nors priežasčių nusprendžia dalyvauti karo veiksmuose⁴⁵. Taigi suteikiama apsauga nėra absoliuti, ja civiliai gali naudotis tik tol, kol tiesiogiai nedalyvauja ginkluotame konflikte⁴⁶. Siekiant užtikrinti civilių gyventojų, kurie nedalyvauja karo veiksmuose, apsaugą, svarbu, kad konflikto šalys žinotų, kas yra teisėtas taikynys, ir šis vertinimas tampa sudėtingas, jei tiesiogiai dalyvaujantys civiliai gyventojai susimaišys su konflikte nedalyvaujančiais civiliais.

Šiuolaikinių konfliktų kontekste, atskyrimo principas yra labai svarbus. Vis dažniau pastebint nevalstybinių ginkluotų grupių, privačių subjektų įsitraukimą, kyla nauji iššūkiai. Iš vienos pusės, yra svarbu, kad civiliai išliktų THT centre dalimi, jos prioritetu. Iš kitos pusės, tarptautinė teisė negali būti interpretuojama kaip suteikianti nevalstybiniam subjektams tokias pačias privilegijas, kokias turi valstybių ginkluotosios pajėgos. Taigi kiekvienu atveju, vykstant ginkluotam konfliktui, reikia nustatyti kurie asmenys gali būti teisėtais taikiniais, ir koks statusas jiems yra taikomas.

⁴³ International tribunal of former Yugoslavia. *The prosecutor v. Milan Martić*, case no. IT-95-11, Decision of 8 March, 1996 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icty.org/x/cases/martic/tdec/en/960308.pdf>>

⁴⁴ I PP 48str.

⁴⁵ I PP 51str. 3d.

⁴⁶ HENCKAERTS, Jean-Marie. *Customary Humanitarian international law*.

2.2.1. Kombatanto statusas

Kombatantas, kaip taisyklė, yra asmuo, kuris yra valstybės ginkluotųjų pajėgų narys⁴⁷ ir dalyvauja tarptautiniame ginkluotame konflikte. Tam, kad asmuo turėtų kombatanto statusą, jam reikia parodyti, jog jis yra ginkluotų pajėgų narys kaip tai nustato THT⁴⁸. Pagal I PP ginkluotosios pajėgos yra “visos organizuotos ginkluotos pajėgos, grupės ir daliniai, kuriems vadovauja asmuo, atsakingas šaliai (t.y. valstybei) už savo pavaldinių elgesį. <...> Tokios ginkluotosios pajėgos paklūsta vidaus disciplinos sistemai ir privalo užtikrinti teisės normų, taikomų ginkluotų konfliktų metu laikymąsi.”⁴⁹

Buvimas ginkluotųjų pajėgų dalimi kombatantams suteikia dvi privilegijas. Pirma, tai karo belaisvio statusas, patekus į priešiškos šalies nelaisvę. Antra, kombatantai (išskyrus medicinos ir religinį personalą) turi teisę tiesiogiai dalyvauti karo veiksmuose ir už tai jie negali būti teisiami ar baudžiami. Tam, kad šios privilegijos būtų taikomos, kombatantas privalo išskirti save iš civilių gyventojų. Pagrindinis būdas tai padaryti yra uniformos nešiojimas, o tais atvejais kai to padaryti neįmanoma - atviras ginklo nešiojimas⁵⁰. Teisė tiesiogiai dalyvauti karo veiksmuose taip pat lemia, jog kombatantai yra teisėti taikiniai. Jie gali būti užpulti bet kokiomis aplinkybėmis (išskyrus *hors de combat*⁵¹).

Kartu su ginkluotosiomis valstybės pajėgomis, karo belaisvio statusas suteikiamas “savigynos ir savanorių būrių nariams, įskaitant įeinančius į organizuoto pasipriešinimo judėjimus, priklausančius konflikto šaliai ir veikiančius tiek savo teritorijoje, tiek ir už jos ribų”⁵². Kyla klausimas, ar gali asmenys, nesantys oficialių ginkluotųjų pajėgų dalimi, turėti kombatanto ir karo belaisvio statusą⁵³. Ženevos konvencija pripažįsta nepriklausomas ginkluotas grupes, savanorių batalionus ir organizuotus pasipriešinimo judėjimus, su sąlyga, kad jie priklauso konflikto šaliai. Tačiau tam, kad asmenys kurie nėra reguliariųjų valstybės karinių pajėgų dalimi, būtų laikomi kaip atitinkantys kombatanto statusui keliamus reikalavimus, jie visų pirma turi parodyti, jog jie priklauso organizuotai grupei.

⁴⁷ III ŽK 4(A) str. 1d.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ I PP 43str. 1d.

⁵⁰ I PP 44 str. 3d.

⁵¹ I PP 41str. 1d.

⁵² III ŽK 4(A)str. 2d.

⁵³ *Ibid.*

Parodžius minimalius organizacinius kriterijus, keliamus organizuotai grupei⁵⁴, reikia parodyti priklausymą valstybei ar galėjimą veikti valstybės vardu tarptautiniame ginkluotame konflikte⁵⁵. Priklausymas gali pasireikšti bet kokia forma duodamu leidimu arba *de facto* santykiu tarp valstybės ir organizuotos grupės. Tam, kad šis reikalavimas būtų patenkintas nėra būtinas oficialus įtraukimas į valstybės pajėgas, bet santykis su valstybės ginkluotosiomis pajėgomis turi būti aiškiai parodytas. Trečias reikalavimas, yra subordinacija vadovaujanti asmeniui ir aiškiai matomo skiriamą ženklo nešiojimas, kuris padėtų atskirti vienas organizuotas grupes nuo kitų, bei jas nuo civilių asmenų. Kitas reikalavimas, taip pat kylantis iš atskyrimo principo, yra atviras ginklo nešiojimas. Galiausiai, organizuota grupė turi užtikrinti savo narių veikimą pagal karo teisės nuostatas, gerbiant bendruosius THT principus ir žmogaus teises. Tai reiškia pagarbą civiliams ir jų apsaugą. Tačiau dažnai konfliktuose, ginkluotos grupės, kurios yra nevalstybiniai subjektai, nepaiso tarptautinės teisės normų, neišsiskirdamos iš civilių gyventojų ir dėl to negali būti laikomos kombatantais.

Tarp asmenų, kurie yra teisėtais puolimo objektais yra neteisėti kombatantai. Nors ši sąvoka nėra teisinis asmens statusas ir jos nėra Ženevos Konvencijose, ji apibūdina asmenis, kurie dalyvauja ginkluotame konflikte neturėdami teisės to daryti⁵⁶. Tokiais asmenimis yra laikomi šnipai⁵⁷, samdiniai⁵⁸ ir privačių kompanijų nariai⁵⁹, civiliai, tiesiogiai dalyvaujantys ginkluotame konflikte⁶⁰, nevalstybiniai dariniai⁶¹. Tarptautinio ginkluoto konflikto atveju, neteisėtas kombatantas išlieka teisėtu taikiniu, tačiau negali būti laikomas karo belaisviu ir netenka kitų su kombatanto statusu susietų privilegijų.

⁵⁴ International Review of the Red Cross. Understanding armed groups and the applicable law. In *Humanitarian debate: Law, policy, action*, Geneva, 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/resources/international-review/review-882-armed-groups/review-882-all.pdf>>

⁵⁵ CLAPHAM, A., GAETA, P. *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*. Oxford university press, 2014, p. 767.

⁵⁶ DORMANN, Knut. *The legal situation of "unlawful/unprivileged combatants"*. International Review of the Red Cross, Vol. 85, 2003 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_849_dorman.pdf>

⁵⁷ I PP 46str.

⁵⁸ SHAMEEM, Shaista. *Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination*. In her annual Report UN Doc. E/CN.4/2005/14, 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G04/167/92/PDF/G0416792.pdf?OpenElement>>

⁵⁹ CAMERON, L. *Private Military Companies: Their Status under International Humanitarian Law and Its Impact on their regulation*. International Review of the Red Cross, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_863_cameron.pdf>

⁶⁰ I PP 51str.

⁶¹ International review of the Red Cross. *Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under International humanitarian law*. 2009 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf>>

2.2.1. Civilio statusas

Nors IV Ženevos konvencija yra visa skirta civilių apsaugai, pati civilio sąvoka joje nėra apibrėžiama. Pagal I PP civilis yra apibūdinamas kaip bet kuris asmuo, kuris nėra kombatantas⁶². Išskyrus *levee en masse*, civiliai neturi teisės dalyvauti ginkluotame konflikte. Kadangi civilių asmenų apsauga yra vienas iš pagrindinių ginkluoto konflikto teisės tikslų, jei kyla bet kokių abejonių dėl asmens statuso, jis turi būti laikomas civiliu⁶³.

Priešingai nei kombatanto statusas, civilio statusas yra taikomas tiek tarptautinio, tiek netarptautinio ginkluoto konflikto metu. Tačiau netarptautinio ginkluoto konflikto metu, šio statuso sąvokos aiškinimas yra labiau probleminis. Kadangi kombatanto statusas yra suteikiamas tik tarptautinio ginkluoto konflikto metu, netarptautinio ginkluoto konflikto metu, remiantis II PP, galima būtų teigti, jog civiliu yra laikomi visi asmenys, kurie nėra disidentų pajėgų arba kitų organizuotų grupių nariais⁶⁴.

Kartu su apsauga, suteikiama civiliams, jiems yra griežtai draudžiama dalyvauti kovos veiksmuose, nes šio draudimo nepaisymas lemia apsaugos, suteikiamos pagal IV ŽK ir Papildomus protokolus praradimą, tačiau civiliai nepraranda savo, kaip civilių statuso, t.y. jų statusas nepasikeičia į kombatanto, jie ir toliau laikomi civiliais, tačiau neteisėtai dalyvaujančiais ginkluotame konflikte.

2.2.2.1 Tiesioginis dalyvavimas ginkluotame konflikte

Tiesioginis dalyvavimas karo veiksmuose yra išimtis iš pagrindinės taisyklės, pagal kurią civiliai gyventojai turi būti apsaugoti nuo pavojų, kylančių dėl ginkluoto konflikto. Terminas "tiesioginis dalyvavimas ginkluotame konflikte" nėra apibrėžtas Ženevos konvencijose ar papildomuose protokoluose. Tačiau praktikoje yra laikomasi nuomonės, jog tiesiogiai dalyvauti galima atliekant veiksmus, kurių tikslas yra sukelti žalą prieš

⁶² I PP 50 str.

⁶³ PICTET, J. *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Geneva: International committee of the Red Cross, 1987 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/Commentary_GC_Protocols.pdf>

⁶⁴ I PP 1str.

personalui ar turtui⁶⁵. Kadangi nėra nurodomas šios sąvokos aiškinimas priklausomai nuo konflikto rūšies, vienodas vertinimas turėtų būti teikiamas tiek tarptautinio, tiek netarptautinio ginkluoto konflikto metu.

Tiesioginį nuo netiesioginio dalyvavimo atskirti galima atsižvelgiant į “<...> konkrečius veiksmus, kuriuos asmenys atlieka kaip ginkluoto konflikto dalyviai”⁶⁶. Reikalavimas, kad veiksmas būtų konkretus, reiškia, kad atsižvelgiama tik į faktinį dalyvavimą, o ne tik numatomus ar planuojamus veiksmus. Minimi konkretūs veiksmai turi atitikti šiuos bendruosius kriterijus:

1. Šis veiksmas gali turėti neigiamos įtakos ginkluoto konflikto dalyvio karinėms operacijoms ar kariniams pajėgumams arba, kitaip sukelti mirtį, sužalojimą ar sunaikinimą asmenims ar objektams, ir
2. turi būti tiesioginis priežastinis ryšys tarp atlikto veiksmo ir žalos, galinčios atsirasti dėl šio veiksmo;
3. veiksmas turi būti specialiai sukurtas tam, kad tiesiogiai sukeltų reikiamą žalos dydį, remiant vieną konflikto šalį ar padarant nuostolių kitai.

Žalos kriterijus reikalauja, kad žala būtų karinė arba padaryta apsaugotiems asmenims. Taigi tam, kad civilis prarastų jam suteiktą apsaugą, jis turi sukelti žalą priešiškos šalies kariniam objektui ar operacijai arba naudoti tokius kovos metodus, kurie būtų tiesiogiai nukreipti prieš apsaugotus asmenis ar objektus. Tačiau nėra būtinas materialus žalos padarymas, pakankama yra ir reali tikimybė, jog tokia žala galėjo atsirasti⁶⁷. Taip pat svarbu paminėti, jog ne žalos kiekis nulemia kriterijaus atitikimą, o tikslas, kuriuo siekiama sukelti žalą. Tačiau žala turi kilti dėl ginkluoto konflikto, o ne kitų politinių ar ekonominių priežasčių.

Tiesioginis dalyvavimas konflikte turi būti vertinamas siaurai⁶⁸. Taigi civiliai, kurie paprasčiausiai parduoda prekes karinėms pajėgoms, ar savo neveikimu neužkerta kelio kariniams veiksams, ar kitaip nesukelia pavojaus ar realios žalos, yra laikomi netiesiogiai

⁶⁵ Inter-American Commission on Human Rights. *Third report on human rights in Colombia*. 1999 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.cidh.org/countryrep/colom99en/table%20of%20contents.htm>>

WATKIN, K. *Opportunity Lost: Organized Armed Groups and the ICRC “Direct Participation in Hostilities” Interpretive Guidance*. New York, 2010

MELZER, N. *Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law*. International Committee of the Red Cross, 2009 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf>>

⁶⁶ CLAPHAM, A., GAETA, P. *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*.

⁶⁷ SCHMITT, Michael N. Deconstructing Direct Participation in Hostilities: The Constitutive Elements. In *New York University Journal of International Law and Politics*. Vol. 42. 2010 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://poseidon01.ssrn.com/pdf/>>

⁶⁸ I PP. 41str.

dalyvaujantys ginkluotame konflikte ir nepraranda jiems, kaip civiliams, suteikiamos apsaugos. Tuo pačiu, tam, kad civilis būtų laikomas tiesiogiai dalyvaujančiu ginkluotame konflikte, jam nereikia būti konflikto zonoje ar pačiam nešioti ginklus, vykdyti atakas, svarbiausia, kad jo veiksmai būtų tiesiogiai prisidedantys prie vykstančio konflikto⁶⁹.

Tokio civilių dalyvavimo konflikte didžiausia pasekmė- jau minėtos apsaugos, suteikiamos civiliams praradimas, tol kol civilis dalyvauja konflikte⁷⁰. Tiek kombatantas, tiek ir civilis, dalyvaujantis konflikte gali būti sulaikomas iki konflikto pabaigos, tačiau skiriasi jiems taikomas režimas. Kombatantams yra suteikiamas karo belaisvio statusas pagal III ŽK ir I PP, ir kadangi jų dalyvavimas yra laikomas *per se* teisėtu, jie negali būti baudžiami už savo dalyvavimą konflikte. Iš kitos pusės, civiliai, kurie neturi teisės dalyvauti konflikte, netampa kombatantais ar karo belaisviais, jiems gali būti taikoma atsakomybė ir jie gali būti teisiami vien už patį dalyvavimo ginkluotame konflikte faktą, priklausomai nuo egzistuojančių nacionalinės teisės normų.

⁶⁹ BOTHE. M. Direct Participation in Hostilities in Non-International Armed Conflict. In *Second Expert Meeting on the Notion of Direct Participation in Hostilities*. Hague: International committee of the Red Cross, 2004 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/2004-05-expert-paper-dph-icrc.pdf>>

⁷⁰ Tiesioginio dalyvavimo ginkluotame konflikte laiko kriterijus plačiau analizuojamas: BOOTHBY, B. „*And for such time as*“: the time dimension to direct participation in hostilities. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <nyujilp.org/wp-content/uploads/2012/04/42.3-Boothby.pdf>

3. PRAKTINĖS SITUACIJOS ANALIZĖ: KONFLIKTAS RYTŲ UKRAINOJE

3.1. Konflikto eiga

Neramumai Ukrainoje prasidėjo jau 2013m., kuomet Prezidentas Janukovičius atsisakė pasirašyti planuotą Asociacijos susitarimą su Europos Sąjunga, vardan glaudesnių ryšių su Rusija⁷¹. Besitęsiančius protestus Kijeve sekė Rusijos agresija Kryme, nukreipta prieš Ukrainos nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą⁷². Nors tarptautinė bendruomenė smerkė tokius Rusijos veiksmus, 2014m. kovo 16d. Kryme buvo paskelbtas referendumas dėl Krymo aneksijos. Tiek JAV, tiek ir Europa tokį referendumą laikė neteisėtu⁷³, tačiau 96.8% balsavusių žmonių buvo už prisijungimą prie Rusijos⁷⁴. Ukrainos vyriausybė teigė, jog ji niekada nepripažins neteisėtos aneksijos ir tai yra karinio konflikto pradžia⁷⁵.

Praėjus mėnesiui nuo Krymo aneksijos, prorusiški separatistai užėmė pagrindinius vyriausybės pastatus Donecke, Luganske ir Slovyanske ir pradėjo ten karines operacijas. Neramumai tarp separatistų ir Ukrainos karinių pajėgų apėmė visą Donbaso regioną, įskaitant ir pagrindinius Donecko ir Lugansko miestus. Ginkluotos grupės, užėmusios vyriausybės pastatus, iškelė Rusijos vėliavas, kas lėmė kaltinimus Rusijai iš Ukrainos, JAV

⁷¹ *Ukraine drops EU plans and looks to Russia*. Al Jazeera, 2013 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.aljazeera.com/news/europe/2013/11/ukraine-drops-eu-plans-looks-russia-20131121145417227621.html>>

Yanukovich tells Grybauskaitė Kyiv cannot sign agreement with EU because of Russian pressure. Interfax-Ukraine, 2013 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://en.interfax.com.ua/news/general/176283.html>>

Putin says Ukraine-EU deal a threat to Russia, Al Jazeera, 2013 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.aljazeera.com/news/europe/2013/11/putin-says-ukraine-eu-deal-threat-russia-20131126235224640384.html>>

⁷² LEONAITĖ, E., ŽALIMAS, D. The Annexation of Crimea and Attempts to Justify It in the Context of International Law. In *Lithuanian annual strategic review 2015-2016*. Volume 14. 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/lasr.2016.14.issue-1/lasr-2016-0001/lasr-2016-0001.pdf>>

⁷³ United Nations General Assembly. *Territorial integrity of Ukraine*. Resolution 68/262, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://guam-organization.org/wp-content/uploads/2017/03/N1345517.pdf>>

⁷⁴ *Crimea applies to be part of Russian Federation after vote to leave Ukraine*. The Guardian, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/world/2014/mar/17/ukraine-crimea-russia-referendum-complain-result>>

⁷⁵ *Ukraine PM: Crimea conflict enters military stage*. Reuters, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-premier/ukraine-pm-crimea-conflict-enters-military-stage-idUSL3N0MF3P620140318>>

ir Europos valstybių dėl separatistų veiksmų organizavimo⁷⁶. Konfliktui augant pradėjo aktyviai veikti specialūs kariniai batalionai, finansuojami oligarchų ir pasiruošę naudoti karinę jėgą⁷⁷. Nuo to laiko, ginkluoti savanorių batalionai pakeitė Ukrainos karines pajėgas kovos lauke. Pradžioje, sukilėlių pajėgas sudarė vietiniai separatistai, tačiau konfliktui Donbase aštrėjant, specialūs daliniai, buvę karininkai, aktyvistai prieš Maidano protestus prisijungė prie sukilėlių. Sukilėlių pajėgoms didėjant, prasidėjo Rusijos tiesioginė pagalba, pasireiškusi kariniais patarėjais, ginklais, žvalgybos daliniais⁷⁸. Tuo metu, manoma, jog į Ukrainą atvyko ir apie 2000 Rusijos karių⁷⁹.

2015m. Vasario 11d. Ukrainos Prezidentas Porošenko pasirašė Minsko susitarimą su Rusijos, Donecko ir Lugansko liaudies respublikų lyderiais. Šio susitarimo tikslas buvo sustabdyti karą Donbaso regione, nutraukti kovos veiksmus bei grąžinti Ukrainai sienos kontrolę. Nepaisant bandymų įvesti taiką, Ukrainos ir separatistų kovos iki 2016m. nusinešė daugiau nei 9000 žmonių gyvybes, iš kurių apie 2000 asmenų buvo civiliai⁸⁰. Minsko susitarimas ir toliau lieka ignoruojamas tiek iš separatistų, tiek ir iš Ukrainos pusės, ir toliau keliama grėsmė civiliams gyventojams. Vien 2017m. suskaičiuotos 552 civilių aukos⁸¹.

3.2. Konflikto kvalifikavimas

Konfliktas Rytų Ukrainoje gali būti kvalifikuojamas kaip: 1) netarptautinis ginkluotas konfliktas; 2) tarptautinis ginkluotas konfliktas; 3) sutarptautintas ginkluotas konfliktas.

Netinkamas konflikto kvalifikavimas gali sukelti realių problemų dėl teisinio asmenų režimo taikymo. Kiekvienu iš atvejų, galioja skirtingos taisyklės civiliams ir kovotojams, kovotojams ir kombatantams, taip pat ir atsakomybės klausimas didele dalimi

⁷⁶ *Putin's remarks raise fears of future moves against Ukraine*. Washington Post, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.washingtonpost.com/world/putin-changes-course-admits-russian-troops-were-in-crimea-before-vote>>

⁷⁷ Privatūs batalionai "Azov", "Dnipro", finansuojami Ukrainos oligarchų. *Azov fighters are Ukraine's greatest weapon and may be its greatest threat*. The Guardian, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/world/2014/sep/10/azov-far-right-fighters-ukraine-neo-nazis>>

⁷⁸ Ukrainian Helsinki Human Rights Union. *Human rights situation in Donbas*. Kyiv, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/booklet_ENG1.pdf>

⁷⁹ BLACK, J. L., JOHNS, M. *The Return of the Cold War: Ukraine, The West and Russia*. Routledge, 2016.

⁸⁰ Office of the United Nations High Commissioner for Human rights. *Accountability for killings in Ukraine from January 2014 to May 2016*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHRThematicReportUkraineJan2014-May2016_EN.pdf>

⁸¹ UN OCHA. *Ukraine: Humanitarian snapshot*. 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/humanitarian_snapshot-december_20171227.pdf>

priklauso nuo to, kokias teisės normas taikysime. Net jei civilių asmenų apsauga iš principo užtikrinama panašiai tiek tarptautinio, tiek netarptautinio ginkluoto konflikto metu, kiti svarbūs aspektai priklauso nuo konflikto kvalifikavimo. Būtent dėl to, labai svarbu nustatyti koks konfliktas pagal THT yra Rytų Ukrainoje.

3.2.1. Konfliktas Ukrainoje- tarptautinis ginkluotas konfliktas

Klasikinis tarptautinis ginkluotas konfliktas, kaip jis suprantamas pagal Ženevos Konvencijos 2str. ir kaip analizuota anksčiau, reikalauja dviejų valstybių karinių pajėgų tiesioginio įsitraukimo. Iš pirmo žvilgsnio, Rytų Ukrainoje dalyvauja tik viena valstybė, kovojanti su nevalstybiniu subjektu - sukilėliais. Tačiau, tiek žiniasklaidoje, tiek ir tarptautinių organizacijų pranešimuose bei ataskaitose, yra daug kalbama apie Rusijos veiksmus Ukrainoje. Tam, kad būtų galima kalbėti apie tarptautinį ginkluotą konfliktą, reikia nustatyti ar Rusijos karinės pajėgos gali būti laikomos tiesiogiai įsitraukusios į konfliktą.

Kovos veiksmams tęsiantis jau ketvirtus metus, yra nemažai įtikinamų įrodymų, kurie rodo Rusijos įsitraukimą į karines operacijas. Yra duomenų apie Rusijos karinio personalo bei Rusijos piliečių aktyvią paramą Donecko ir Lugansko sukilėliams, ne tik teikiant ginklus, tankus, tačiau 2014-2015m. Rusija siuntė 46 humanitarinius konvojus, kuriuose tikėtina, jog buvo gabenama karinė amunicija⁸². 2014m. rugpjūčio mėn. Ukrainos kariuomenė sulaukė 10 Rusijos desantininkų Donecko regione, o NATO teigė, jog virš 3000 Rusijos karių veikia Donbaso konflikto zonoje⁸³. Pasak NATO, tai yra oficialūs Rusijos karinių pajėgų nariai dislokuoti Donbaso regione. Taip pat yra ir pranešimų, jog Rusija apšaudė Ukrainos pajėgas, kas padėjo separatistams perimti sienos kontrolę. Tokius pačius kaltinimus Rusija metė ir Ukrainai. Tarptautinis baudžiamasis teismas 2016m. ataskaitoje pasisakė, jog informacija apie abiejų valstybių susišaudymą, Rusijos karinio personalo sulaikymą Ukrainoje ir *vice-versa* rodo į tiesioginį karinį įsitraukimą tarp Rusijos karinių pajėgų ir Ukrainos valstybinių pajėgų, kas lemia tarptautinio ginkluoto konflikto egzistavimą Rytų Ukrainoje⁸⁴. Tačiau čia kalbama apie tarptautinį konfliktą tarp Ukrainos

⁸² *Ukraine condemns 'direct invasion' as Russian aid convoy crosses border*. The Guardian, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/world/2014/aug/22/russian-convoy-crosses-border-ukraine-without-permission>>

⁸³ *Russian forces in Donbas almost equal those of all NATO allies in Europe – Ukraine official*. UNIAN, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.unian.info/war/2164616-russian-forces-in-donbas-almost-equal-those-of-all-nato-allies-in-europe-ukraine-official.html>>

⁸⁴ International Criminal Court. *Report on Preliminary Examination Activities*. 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/161114-otp-rep-PE_ENG.pdf>

ir Rusijos, Ukrainos ir separatistų tarpusavio kovos į tarptautinio ginkluoto konflikto apibrėžimą nepatenka.

3.2.2. Konfliktas Ukrainoje- netarptautinis ginkluotas konfliktas

Norint ginkluotą konfliktą kvalifikuoti kaip netarptautinį, turi vykti tęstinės ginkluotos kovos tarp Ukrainos karinių pajėgų ir pakankamą organizacinę struktūrą turinčių organizuotų grupių⁸⁵. Atsižvelgiant į tai, kad neramumai ir jėgos naudojimas aktyviai vyko kelis mėnesius, suskaičiuota daug aukų ir buvo naudojama sunkioji artilerija bei karinės paskirties ginklai, rodo, jog šie veiksmai yra pakankamo intensyvumo, kad peraugtų vidinius neramumus⁸⁶. Taigi galima teigti, jog bendrojo 3str. reikalavimai yra išpildyti. Kitas svarbus aspektas yra nustatyti ar galima taikyti II PP. Kaip jau minėta anksčiau, II PP kelia daugiau reikalavimų nei bendras 3str. Tarp tokių reikalavimų yra ginkluotos grupės organizacinė struktūra bei teritorijos kontrolės vykdymas, leidžiantis įgyvendinti nenutrūkstamus ir suderintus karo veiksmus bei taikyti protokolą. Kadangi Ukraina yra protokolo šalis, jo nuostatos yra tiesiogiai taikomos.

Pirminėse Ukrainos konflikto stadijose (2014m. Kovas-Liepa)⁸⁷, vyko susidūrimai tarp separatistų ir savanorių batalionų (teritorinės apsaugos batalionų, kurie konflikto pradžioje ne visuomet buvo kontroliuojami Ukrainos apsaugos ministerijos), su valstybės karinių pajėgų įsitraukimu. Norint konfliktą kvalifikuoti kaip vidinį konfliktą, reikalingas minimalus intensyvumo lygis ir tęstinumas. Tokie faktoriai kaip karinių pajėgų dislokavimas vietoj pasitelkimo policijos pajėgomis, ginkluotos jėgos kiekis, kolektyviškumas ir kovų dažnumas, aukų skaičius, civilių perkėlimas, kovotojų sulaikymas, sunkiųjų ginklų naudojimas ir geografiškai platus konflikto išsidėstymas yra požymiai, nurodantys į ginkluoto konflikto egzistavimą. Nevalstybiniai subjektai, įsitraukiantys į konfliktą turi būti organizuoti taip, kad galėtų būti laikomi konflikto šalimi. Netarptautinis ginkluotas konfliktas turi vykti teritorijoje, kuri yra konvencijos šalimi (Ukraina ratifikavo Konvenciją 1954m. ir abu PP 1990m., Rusija ratifikavo Konvenciją 1954 ir abu PP 1989m.). Atsižvelgiant į teritoriją, kurioje vyksta konfliktas, įsitraukusių

⁸⁵ Human rights watch. *World report 2017: Ukraine*. 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/ukraine>>

⁸⁶ International review of the Red Cross. *The evolution of warfare*. 2015.

⁸⁷ *The Ukrainian Crisis Timeline*. Center for strategic and international studies. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://ukraine.csis.org>>

pajėgų dydį ir karinį pasiruošimą, naudojamus ginklus ir aiškiai matomas skirtingas konflikto šalis, neabejotina, jog taikytinas bendrasis 3str.

Antrajame konflikto etape (2014m. Liepa-Rugpjūtis)⁸⁸, konfliktas ir toliau gali būti kvalifikuojamas kaip netarptautinis ginkluotas konfliktas ir taip pat turėtų būti taikomas bendrasis 3str. Tačiau kartu su bendra apsauga, taikytinas ir II PP, kadangi visos sąlygos (konflikto šalys, organizuotumas, pavaldumas, teritorijos kontrolė ir galėjimas vykdyti karines operacijas) šio protokolo taikymui yra atitinkančios. Visų pirma, konfliktas vyksta tarp Ukrainos karinių pajėgų ir separatistų. Antra, separatistai nuo konflikto pradžios perėmė svarbių Ukrainos teritorijos dalių kontrolę Luganske ir Donecke Trečia, atsižvelgiant į konflikto trukmę ir sukilėliams teikiamą paramą, akivaizdu, jog jie gali vykdyti organizuotas kovas, planuoti karines operacijas.

Taigi konfliktas tarp separatistų (nevalstybinių ginkluotų grupių) ir Ukrainos karinių pajėgų yra netarptautinis ginkluotas konfliktas, kuris patenka į Ženevos konvencijos bendrąjį 3str. ir II PP, kurių šalimi yra Ukraina.

3.2.3. Konfliktas Ukrainoje- sutarptautintas ginkluotas konfliktas

Ginkluoto konflikto sutarptautinimas⁸⁹ reiškia netarptautinio ginkluoto konflikto peraugimą į tarptautinį ginkluotą konfliktą. Jau minėtame *Tadič* sprendime, įtvirtintas bendrosios kontrolės testas, kurį patenkinus, kalbėtume apie tarptautinio ginkluoto konflikto egzistavimą. Tai reiškia, kad nustatius, jog Rusija vykdo separatistų kontrolę, t.y. ginkluota grupė veikia Rusijos vardu, konflikto dalyvėmis būtų dvi valstybės- Rusija ir Ukraina. Nors kalbant apie Ukrainos konfliktą, matoma pakankamai duomenų, rodančių, jog Rusija remia sukilėlius Ukrainoje, tačiau reikia nustatyti ar ji vykdo bendrą sukilėlių kontrolę⁹⁰.

Tam, kad būtų išpildyti bendrosios kontrolės testo reikalavimai, pakanka nustatyti jog trečioji šalis prisidėjo prie karinių veiksmų organizavimo, koordinavimo, vykdė veiksmų priežiūrą ir teikė bendrą operacinę paramą⁹¹. Taipogi, visą šią situaciją svarbu įvertinti Krymo aneksijos kontekste. Tais atvejais kai kontroliuojanti valstybė siekia išplėsti savo teritorijos ribas, pasinaudodama jos kontroliuojamomis ginkluotomis

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ Kituose šaltiniuose vartojama sąvoka "internacionalizavimas". žr. ŽILINSKAS, J. *Tarptautinė humanitarinė (ginkluotojo konflikto) teisė*, p. 112.

⁹⁰ ICRC. *Commentary on the First Geneva Convention*

⁹¹ ICTY. *Prosecutor v. Dusko Tadic*. 1995.

grupėmis, galima nustatyti tarptautinio ginkluoto konflikto egzistavimą⁹². Rusijai vykdant bendrą separatistų grupių kontrolę, konflikto šalimis lieka dvi valstybinės jėgos- Rusijos karinės pajėgos ir Rusijos kontroliuojami separatistai ir taikytina teisė yra tik tarptautinių ginkluotų konfliktų. Tačiau, bendrosios kontrolės vertinimas vis dar vyksta⁹³. Šiuo metu, besitęsiant konfliktui, galima tik nustatyti, jog yra tam tikras kontrolės lygis, prisidedantis prie Rusijos, kaip tiesiogiai įsitraukiančios į konfliktą šalies, ir yra labai tikėtina, jog bendrosios kontrolės testo reikalavimai yra išpildyti ir tai patvirtinus, ginkluotas konfliktas Ukrainoje bus vertinamas kaip peraugęs į tarptautinį.

Jei konfliktas šiuo metu nėra laikomas kaip peraugantis iš netarptautinio į tarptautinį, tačiau egzistuoja abiejų konfliktų elementai, kyla klausimas kaip vis dėl to kvalifikuoti susidariusią situaciją. Šiuo atveju, Rytų Ukrainoje egzistuoja du ginkluoti konfliktai paraleliai vienas kitam- tarptautinis Ukrainos ir Rusijos, bei netarptautinis Ukrainos karinių pajėgų ir sukilėlių. Ši, dviejų konfliktų egzistavimą patvirtino TBT savo ataskaitoje: “nuo 2014m. liepos, vyksta tarptautinis ginkluotas konfliktas paraleliai egzistuojantis su netarptautiniu ginkluotu konfliktu.”⁹⁴

Taikytinos teisės požiūriu, turi būti vadovaujama tarptautinės teisės nuostatomis, skirtomis tiek tarptautiniam ginkluotam konfliktui, tiek ir netarptautiniam. Subjektų, kovojančių tame pačiame konflikte, atžvilgiu, taip pat taikytinos skirtingos teisės nuostatos, priklausomai nuo jų santykio su kita šalimi⁹⁵. Tai yra problematiškas požiūris, lemiantis skirtingų teisės nuostatų taikymą toje pačioje teritorijoje. Taigi kariaujančių valstybės pajėgų ir nevalstybinių subjektų santykis yra reglamentuojamas netarptautinio ginkluoto konflikto normų, tuo tarpu santykiui tarp valstybės ir įsitraukusios kitos valstybės pajėgų yra taikomos tarptautinio ginkluoto konflikto nuostatos.

Atsižvelgiant į tai, kad bendrosios kontrolės egzistavimas nėra patvirtintas, toliau nagrinėjamas savanorių batalionų statusas bus vertinamas tiek tarptautinio, tiek netarptautinio ginkluoto konflikto kontekste.

⁹² DINSTEIN, Y. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

⁹³ International Criminal Court, *Report on Preliminary Examination Activities*. 2017, p. 22 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2017-PE-rep/2017-otp-rep-PE_ENG.pdf>

⁹⁴ ICC. *Report on Preliminary Examination Activities*, 2016 - 2017.

⁹⁵ FERRARO, T. *The ICRC's legal position on the notion of armed conflict involving foreign intervention and on determining the IHL applicable to this type of conflict*.

3.3. Savanorių batalionų dalyvavimas Ukrainos konflikte

Oficialus Prezidento dekretas, skirtas sukurti sukarintas grupes, kurios padėtų Nacionalinei gynybai, buvo pasirašytas 2014m. kovo mėn. Pirmoji grupė buvo sudaryta iš reguliariųjų policijos pajėgų, pavaldžių ir atskaitingų Vidaus reikalų ministerijai. Antroji, susidarė iš buvusių policijos pareigūnų, finansuojamų oligarchų ir veikiančių kaip privačios armijos. Jie retai dalyvavo karinėse operacijose ir nebuvo atskaitingi jokioms valstybinėms institucijoms. Trečioji grupė, susidarė iš savigynos *Samoborona* dalinių, kurie susikūrė per Euromaidano protestus. Protestų pabaigoje, savigynos daliniuose buvo apie 12 000 narių⁹⁶.

Savanorių batalionų ir jų narių skaičius toliau augo prasidėjus Ukrainos puolamiesiems veiksams Donbase. 2015m. manoma, jog savanorių skaičius išaugo iki 30 000, o tai yra trečdalis Ukrainos ginkluotųjų pajėgų⁹⁷. Savanorių batalionų aktyvus veikimas buvo reikalingas Ukrainos pajėgų pastiprinimas. „Azov“, „Donbas“, „Aidar“, „Dnipro-1“, „Dešinysis sektorius (*Pravyi sektor*)“, „OUN“ (Ukrainos nacionalistų organizacija) yra labiausiai žinomi savanorių batalionai Ukrainoje. Nors jie dažnai minimi kaip efektyviausi kovotojai prieš separatistus, jie pasižymi ir dideliu kiekiu žmogaus teisių pažeidimų⁹⁸.

Savanorių batalionai turėjo kritinį vaidmenį ir dideliame separatistų puolime. Jie atliko apie 600 specialiųjų operacijų⁹⁹ ir buvo suvokiami kaip padedantys Ukrainos nacionalinei kariuomenei, dalyvaudami greta jos karinėse operacijose.

Nors sekant Minsko susitarimą, didžioji dalis batalionų, tarp jų ir „Donbas“, „Azov“ batalionai, buvo inkorporuoti į Nacionalinę apsaugą, arba liko Apsaugos ministerijos jurisdikcijoje, „Dešinysis sektorius“ išliko nepriklausomas, ir toliau finansuojamas privačių investuotojų¹⁰⁰.

⁹⁶ ALIYEV, H. *Strong militias, weak states and armed violence: towards a theory of 'state-parallel' paramilitaries*. Glasgow: SAGE Publications, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://eprints.gla.ac.uk/151638/>>

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ The Foundation for the Study of Democracy. *War crimes of the armed forces and security forces of Ukraine: torture and inhumane treatment*. Second report. 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/pc/233896?download=true>>

⁹⁹ *Порошенко: в ходе АТО добровольческие батальоны МВД провели около 600 спецопераций*. RBK-Ukraina, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.rbc.ua/rus/news/poroshenko-hode-ato-dobrovolcheskie-batalony-1460719975.html>>

¹⁰⁰ *Полторак призвал добровольческие батальоны*. News Liga, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://news.liga.net/politics/news/poltorak-prizval-dobrovolcheskie-batalony-vstupit-v-ryady-vsu>>

Situacija, lėmusi Ukrainos savanorių batalionų formavimąsi yra unikali¹⁰¹. Ukrainos demokratizacija ir ginkluotas konfliktas prasidėjęs nuo Krymo aneksijos ir Rusijos intervencijos Donbase, privertė valstybę remtis į privačiai finansuojamus batalionus padėti oficialioms ginkluotoms pajėgoms. Įvykiai ir politiniai pasikeitimai, po Euromaido tęsiasi ir toliau¹⁰².

3.3.1. Savanorių statusas pagal tarptautinę teisę

Sąvokos “savignos būriai”, “savanorių batalionai” ir “organizuoto išsivadavimo grupės” 4(A) str. yra bendrieji terminai, kuriais siekiama apibūdinti savanorių kovotojų grupes, neįtrauktas į reguliariąsias ginkluotąsias pajėgas, bet kovojančias ginkluoto konflikto šalies pusėje¹⁰³. Taigi šios grupės nėra valstybės dariniai, jos yra nevalstybiniai subjektai. Tačiau atskyrimo principo taikymas reiškia, jog ir nevalstybiniai subjektai turi patekti į vieną iš dviejų kategorijų- civilių arba kombatantų.

Siekiant išlaikyti vientisumą savanorių statuso vertinime, vadovaujama bus savanorių batalionų situacija iki jų įtraukimo į oficialias valstybės ginkluotąsias pajėgas, kadangi dalis batalionų ir toliau liko nepriklausomi, su savarankiška organizacine sistema ir vadovybe. Tų batalionų, kurie buvo įtraukti statusas, bus naudojamas kaip pavyzdinis siekiant apibūdinti savanorius, po 2015m. pertvarkos (didžiosios dalies savanorių įtraukimo į karinių pajėgų sudėtį).

3.3.1.1 Savanoriai kaip kombatantai

Egzistuoja dvi situacijos, kuomet savanorių batalionų nariai galėtų būti laikomi kombatantais ir naudotis su kombatantų statusu susijusiomis privilegijomis, kaip karo belaisvio statusu ir teise nebūti teisiamam už dalyvavimą ginkluotame konflikte. Šios dvi situacijos yra nustatytos I PP ir III ŽK, kaip analizuota šio darbo ankstesnėse dalyse.

¹⁰¹ KUZIO, Taras. The Orange and Euromaidan Revolutions: Theoretical and Comparative Perspectives. Iš *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*. Kyiv: Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/88183/83977>>

¹⁰² STAPENKO, Viktor. Ukraine's Revolution as De-Institutionalization of the Post-Soviet Order. In *Interdisciplinary Studies on Central and Eastern Europe*. Oxford: The British Library, 2015.

¹⁰³ International Committee of the Red Cross. *Draft Additional Protocols to the Geneva Conventions of August 12, 1949: Commentary*. Geneva, 1973 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/RC-Draft-additional-protocols.pdf>

Pirmas kriterijus yra buvimas šalies ginkluotųjų pajėgų dalimi pagal I PP 43str.:

“Konflikto šalies ginkluotąsias pajėgas sudaro visos organizuotos ginkluotosios pajėgos, grupės ir daliniai, kuriems vadovauja asmuo, atsakingas šaliai už savo pavaldinių elgesį.”

Ukrainos savanorių batalionai pasižymi tuo, jog jiems vadovaujantys asmenys nėra atsakingi valstybei, nesivadovauja valstybės institucijų nurodymais. Ypatingai pirminėse konflikto stadijose, savanoriai būrėsi vedami ideologinių tikslų be jokios paramos iš valstybinių institucijų¹⁰⁴. Svarbu paminėti, jog ypatingai Rytų Ukrainos konflikto kontekste, Konvencijoje nustatyta kombatanto sąvoka, neturėtų būti vertinama pernelyg formaliai. Pavyzdžiui, “Aidar” batalionas, veikęs Lugansko teritorijoje, buvo įtrauktas į oficialias Ukrainos ginkluotąsias pajėgas *de jure*, tačiau *de facto* realios savanorių kontrolės valstybė neturėjo ir nevykdė. Oficialiai būdamas ginkluotų pajėgų dalimi, “Aidar” batalionas ir toliau veikė kaip nepriklausoma, savarankišką struktūrą turinti organizuota grupė. Taigi, nors savanoriai atitinka formalųjį buvimo šalies ginkluotųjų pajėgų dalimi kriterijų, jie nepaklūsta vidaus disciplinai, nesilaiko įstatymų¹⁰⁵ ir jiems vadovaujantis asmuo nebuvo atskaitingas valstybei. Vien tik 2014m. buvo pradėtos 38 baudžiamosios bylos prieš bataliono narius¹⁰⁶, dėl ko sunku būti teigti, jog vien formalus bataliono įtraukimas į oficialias karines pajėgas yra pakankamas nustatant kombatanto statusą pagal I PP. Tarp savanorių batalionų, tik “Azov” galėtų būti laikomas tikra Ukrainos karinių pajėgų dalimi, kuris įtrauktas į Ukrainos karines pajėgas kaip “Azov pulkas”, dalyvaujantis oficialiuose kariniuose mokymuose, sekantis valstybės nustatytas narių priėmimo taisykles¹⁰⁷, veikiantis pagal Ukrainos apsaugos pajėgų nurodymus¹⁰⁸.

¹⁰⁴ COHEN, M., GREEN, M. *Ukraine’s volunteer battalions*. 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://www.benning.army.mil/infantry/magazine/issues/2016/APR-JUL/pdf/16%20Cohen UkraineVolunteers TXT.pdf](http://www.benning.army.mil/infantry/magazine/issues/2016/APR-JUL/pdf/16%20Cohen%20UkraineVolunteers%20TXT.pdf)>

¹⁰⁵ Amnesty international. *Ukraine: Abuses and war crimes by the Aidar Volunteer Battalion in the north Luhansk region*. 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.amnesty.org/download/Documents/8000/eur500402014en.pdf>>

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ PETERSON, N. *A Ukrainian National Guard Unit Trains to 'Fight to the Death'*. NewsWeek, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.newsweek.com/ukrainian-national-guard-unit-trains-fight-death-323891>>

¹⁰⁸ *Comment of the Embassy of Ukraine on the article in the Guardian “Neo-Nazi groups recruit Britons to fight in Ukraine”*. Ministry of foreign affairs of Ukraine, 2018 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://mfa.gov.ua/en/press-center/news/63345-comment-of-the-embassy-of-ukraine-on-the-article-in-the-guardian-neo-nazi-groups-recruit-britons-to-fight-in-ukraine-published-on-march-2-2018>>

Tačiau, kaip jau minėta analizuojant kombatanto statuso sampratą, savanorių būrių nariai gali būti karo belaisviais (t.y. kombatantais, patekusiais į priešo nelaisvę), jeigu jie atitinka III ŽK 4(A) str. išvardintus kriterijus¹⁰⁹:

1) *“Turi atsakingą už savo pavaldinius vadą”*

Ukrainos savanorių batalionai pasižymėjo ne tik reguliarių ginkluotų būrių požymiais, tačiau dažnai yra vadinami labiau organizuotais, nei pačios Ukrainos ginkluotosios pajėgos. Jie turi už juos atsakingą asmenį, kuris koordinuoja savanorių veiksmus, taip pat visi nariai vadovaujasi tais pačiais tikslais. Tokie batalionai, kaip minėtasis “Aidar”, netgi turi atskirus savo padalinius, išsidėsčiusius skirtinguose Ukrainos miestuose¹¹⁰.

2) *Turi sutartinį skiriamąjį, gerai matomą iš toli ženklą.*

Kiekvienas savanorių batalionas turi savo emblemas, vėliavas su bataliono skiriamuoju ženklu¹¹¹. Visi savanoriai atvirai nešioja ginklus ir karines uniformas, taip išsiskirdami iš civilių gyventojų.

3) *Vykdo savo operacijas laikydamiesi karo įstatymų ir papročių*

Tarptautinių organizacijų ataskaitose yra skelbiama apie savanorių batalionų įvykdytus karo nusikaltimus, neteisėtą asmenų sulaikymą, žiaurų elgesį su civiliais ir kitus nusikaltimus¹¹². Nepaisant to, galima kelti klausimą ar tikrai visas batalionas turi būti laikomas atsakingu už individualių narių veiksmus. Kaip yra pasisakęs “Aidar” bataliono vadas, jų pozicija yra laikytis įstatymų, ir “tik prieš vieną viso bataliono padalinį yra pradėtos baudžiamosios bylos¹¹³”. Dėl to, šio kriterijaus vertinimas, turėtų būti paremtas viso bataliono veiksmais, jų vadovų skatinama pozicija, ir karo belaisvio statuso neturėtų

¹⁰⁹ III ŽK 4(A) str. 2d.

¹¹⁰ *Interview with Former Aidar Battalion Commander and Ukrainian Rada Member Serhiy Melnychuk on “Myths” About the Aidar Battalion and Ukraine’s Future.* Huffington Post, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.huffingtonpost.com/entry/interview-with-former-aidar-battalion-commander-and-us_59aee24ee4b0c50640cd625d>

¹¹¹ Battalion “Donbas-Ukraina” <<http://www.battalion-donbass.info/en/>> ; Aidar Battalion: On the front lines <<http://euromaidanpress.com/2014/07/24/aidar-battalion-in-the-front-lines/>> ; Полк патрульної служби поліції особливого призначення “Дніпро-1” <<http://dnipro1.com.ua/about-us/>>

¹¹² Amnesty international. *Breaking bodies: torture and summary killings in Eastern Ukraine.* London: Amnesty international publications, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR5016832015ENGLISH.pdf>>

¹¹³ TFSD. *War crimes of the armed forces and security forces of Ukraine: torture and inhumane treatment*

būti atsisakoma suteikti dėl individualių asmens pažeidimų, jei organizacija (savanorių batalionas) bendrai laikosi karo įstatymų¹¹⁴.

Iš kitos pusės, veiksmų, aiškiai prieštaraujančių humanitarinės teisės normoms ir principams, darymas galėtų būti laikomas kaip svarbiu kriterijumi nesuteikiant asmenims kombatanto statuso¹¹⁵, kadangi kombatantai turi gerbti tarptautinę humanitarinę teisę¹¹⁶.

Atitikimas šių kriterijų visumai gali suteikti savanoriams karo belaisvio statusą, tačiau tai yra aktualu tik jei:

Savanorių būrių nariai, įskaitant įeinančius į organizuoto pasipriešinimo judėjimus, priklauso konflikto šaliai.

Anksčiau išsiaiškinome, kas gali būti laikoma tiesioginiu priklausymu konflikto šalies ginkluotosioms pajėgoms, taigi čia kalbama ne apie buvimą karinių pajėgų dalimi, tačiau apie *de facto* santykį su konflikto šalimi, taigi “priklausymas” šiame kontekste yra vertinamas žymiai plačiau. *De facto* santykis gali būti apibrėžiamas kaip “parama ir ištikimybė” konflikto šaliai¹¹⁷. Ukrainos savanorių batalionai yra viešai pasisakę, ir savo veiksmais parodę, jog jie kovoja dėl teisėto tikslo, dėl valstybės išsaugojimo¹¹⁸. Taip pat, Ukraina nesipriešino savanorių veiksams, nebandė jų stabdyti ir palaikė jų politinius tikslus, koordinavo kai kurias karines operacijas¹¹⁹. Kai kurie autoriai teigia, jog “priklausymas” yra susijęs su buvimu, veikimu greta šalies ginkluotųjų pajėgų. Pasak tokios pozicijos, jei valstybė naudojami savanorių batalionais siekiant savo tikslų, tuomet jie yra karinių pajėgų dalimi, nepriklausomai nuo to, ar jie yra įtraukti į oficialias

¹¹⁴ DRAPER, G.I.A.D. *The Status of Combatants and the Question of Guerilla Warfare*. Brit. International, 1971 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/byrint45&div=7&id=&page=>>

¹¹⁵ Memorandum opinion for the counsel to the President. *Status of Taliban forces under article 4 of the third Geneva Convention of 1949*. 2002 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://fas.org/irp/agency/doj/olc/taliban.pdf>>

¹¹⁶ The Special Court for Sierra Leone. *International Humanitarian Law Made Simple*. Second edition, 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.rscsl.org/Documents/International%20Humanitarian%20Law%20Made%20Simple.pdf>>

¹¹⁷ KOLB, R. *An Introduction to the International Law of Armed Conflicts*. Hart Publishing, 2008.

¹¹⁸ International centre for defence and security (ICDS). *First on the front lines*. Report, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icds.ee/fileadmin/media/icds.ee/doc/ICDS_report_First_on_the_front_lines_ukraine.pdf>

¹¹⁹ KLEIN, Margarete. *Ukraine's volunteer battalions – advantages and challenges*, RUFBS Briefing No. 27, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.foi.se/download/18.2bc30cfb157f5e989c3181f/1477482863677/RUFBS%20Briefing%20No.%2027%20.pdf>>

ginkluotąsias pajėgas ar ne¹²⁰. Taigi, savanorių batalionų priklausymas, galėtų būti vertinamas kaip veiksmų koordinavimas su Ukrainos ginkluotosiomis pajėgomis, bendrų karinių operacijų vykdymas. Kiti autoriai siūlo remtis *Tadič* sprendime nustatyti bendros kontrolės testu¹²¹. Čia vėl kyla problema, jog sąvokų “priklausymas” ir “kontrolė” prilyginimas viena kitai įveda aukštesnius reikalavimus norintiems įgyti kombatanto statusą (ir iš to sekančią karo belaisvio privilegiją). Tai prieštarautų THT efektyvumui, ir toks karo belaisvio statuso įgijimo apsunkinimas būtų netikslingas.

Kadangi tikslingiausia “priklausymą” būtų vertinti plačiau, t.y. kaip Ukrainos savanorių santykį su valstybe ir jos karinėmis pajėgomis, savanoriai turėtų teisę būti laikomi karo belaisviais.

Atkreiptinas dėmesys, jog šis vertinimas sukuria dvi situacijas: 1) savanorių batalionams tenkinant I PP 43str. sąlygas, t.y. jiems esant pilnai įtrauktiems į oficialias Ukrainos karines pajėgas taip kaip tai buvo padaryta su “Azov” batalionu, jie gali būti laikomi kombatantais; 2) nesant pilno batalionų įtraukimo į ginkluotąsias pajėgas, savanoriai turi atitikti papildomas sąlygas, kurios užtikrintų jiems kombatanto teisę į karo belaisvio statusą¹²².

Svarbu paminėti, jog tai yra aktualu tik Ukrainos-Rusijos konflikto kontekste, kadangi netarptautiniame ginkluotame konflikte, t.y. konflikte tarp Ukrainos karinių pajėgų ir sukilėlių, vyksta netarptautinis ginkluotas konfliktas, kol nėra patvirtintas bendros separatistų kontrolės egzistavimas.

Netarptautiniam ginkluotam konfliktui taikytinos teisės normos nenustato tokių išsamių reikalavimų kaip kombatanto ar karo belaisvio statuso apibrėžimai I PP ir III ŽK. II PP 13str. yra nustatyta, jog “Civiliai gyventojai ir pavieniai civiliai naudojami bendra apsauga nuo pavojų, <...> [jie] neturi tapti puolimo objektu. Civiliai naudojami šios dalies teikiama apsauga tol, kol jie tiesiogiai nedalyvauja karo veiksmuose.” Draudimas paversti civilius puolimo objektu reiškia, kad turi būti ir asmenys, kuriems ši apsauga netaikoma, t.y. asmenys, kurie gali būti puolimo objektu. Tokiais asmenimis yra laikomi kovotojai (kombatanto atitikmuo netarptautiniame ginkluotame konflikte)¹²³.

Atsižvelgiant į II PP taikymo sritį, netarptautinis ginkluotas konfliktas yra tarp “ginkluotųjų pajėgų ir disidentų ginkluotųjų pajėgų arba kitų organizuotų ginkluotų grupių, šios, paklusdamos atsakingai vadovybei, vykdo tokią jos teritorijos dalies kontrolę, kuri

¹²⁰ FLECK, D. Combatants and Non-Combatants’, in *The Handbook of International Humanitarian Law*.2008.

¹²¹ ICTY. *Prosecutor v. Dusko Tadič*, 1995.

¹²² PICTET, J. *Commentary on the Additional Protocols*

¹²³ ICRC. Definition of Combatants. In *Customary IHL Database*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule3>

leidžia joms įgyvendinti nenutrūkstamus ir suderintus karo veiksmus bei taikyti šį protokolą“. Taigi konflikto šalimis gali būti Ukrainos ginkluotosios pajėgos ir separatistai, vykdantys Lugansko ir Donecko teritorijų kontrolę. Vertinant tokį apibrėžimą, savanorių batalionai nėra nei konflikto šalimi, nei gali būti laikomi asmenims turinčiais teisę dalyvauti konflikte. Atsižvelgiant į atskyrimo principo taikymą, jei asmenys nėra kovotojai, jie turi būti civiliais¹²⁴ ir dėl savo aktyvių veiksmų, savanoriai būtų civiliais tiesiogiai dalyvaujančiais ginkluotame konflikte. Tačiau jei iš arčiau pažvelgtume į “organizuotos grupės” sąvoką, rastume, jog “organizuotos ginkluotos grupės, priklausančios nevalstybinei ginkluoto konflikto šaliai apima ir separatistus, ir kitas organizuotas grupes. Kitos organizuotos grupės verbuoja savo narius iš civilių gyventojų, tačiau įgauna tokį karinio organizuotumo lygį, kad gali atlikti kovos veiksmus konflikto šalies vardu, net jei ne visada tokiais pačiais būdais ar lygiu kaip valstybės ginkluotosios pajėgos”¹²⁵. Iš šio apibrėžimo, galima būtų teigti, jog konflikto šalimi gali būti ir “kitos organizuotos grupės”, tuo pačiu reiškiant jog ir kovotojo statuso nustatymas neturi būti siejamas tik su buvimu karinių pajėgų dalimi.

Kadangi kovotojo statusas, kaip minėta, nėra apibrėžtas Konvencijose ar II PP, jo nustatymą savanoriams galima būtų vertinti 1) per jų pilną įtraukimą į Ukrainos ginkluotąsias pajėgas, arba 2) per jų buvimą organizuotos grupės dalimi, kaip nurodyta apibrėžime aukščiau. Jau kalbant apie kombatanto statusą, matome, jog savanorių buvimas Ukrainos ginkluotų pajėgų dalimi nėra taikytinas (išskyrus “Azov” batalioną ir kai kuriuos batalionus po 2015m.), taigi jų statusas gali būti apibrėžiamas tik pagal dalyvavimą organizuotoje grupėje. Toks dalyvavimas, visų pirma pasireiškia per asmens nuolatinį kovos funkcijų atlikimą¹²⁶. Nuolatinį kovos funkcijų atlikimas reikalauja ilgalaikio įtraukimo į organizuotos grupės, kuri nėra valstybinis ginkluoto konflikto subjektas, veiksmus. Nors kiekvienu individualiu atveju turėtų būti vertinamas šio kriterijaus atitikimas, žiūrint į turimą informaciją apie savanorių batalionus Rytų Ukrainoje, būtų galima teigti, jog jų nariai atitinka šį kriterijų¹²⁷. Tačiau, priešingai nei tarptautinio ginkluoto konflikto metu, kuomet kombatanto statusas suteikia ir tam tikras privilegijas, pagal netarptautinio ginkluoto konflikto apibrėžimą, tik valstybės ginkluotosios pajėgos

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ ICRC. *Direct participation in hostilities*

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ ICDC report. *First on the front lines*

gali teisėtai naudoti jėgą¹²⁸. Kitų subjektų, tarp jų ir atitinkančių kovotojo statusą, teisė tiesiogiai dalyvauti konflikte priklauso nuo nacionalinių įstatymų¹²⁹.

3.3.1.2 Savanoriai kaip civiliai

Remiantis atskyrimo principu, jei savanorių batalionų nariai negali būti laikomi kombatantais, jie yra civiliai¹³⁰. Tai taikytina tik tarptautinio ginkluoto konflikto kontekste. Rytų Ukrainos konflikto eiga ir savanorių batalionų vaidmuo konflikte, rodo, jog savanoriai aktyviai dalyvauja ginkluotame konflikte, ne tik organizuodami atakas, bet ir jas vykdydami, ir dėl to būtų labiau panašūs į tiesiogiai konflikte dalyvaujančius civilius. Problema su šio statuso nustatymu, yra kombatanto privilegijų netekimas¹³¹ ir atsakomybė už dalyvavimą kovos veiksmuose. Tačiau kai kalbama apie tarptautinį ginkluotą konfliktą, statuso nustatymas yra pakankamai aiškus: „tik ginkluotų pajėgų nariai gali būti kombatantais“¹³² ir tie, kurie neatitinka kombatantams keliamų sąlygų yra civiliai. Nagrinėjant kombatanto statusą, prieita išvados, jog savanorių batalionai Rytų Ukrainoje atitinka III ŽK 4str. ir jų nariai gali būti laikomi kombatantais, turinčiais teisę į karo belaisvio statusą. Tačiau tokie savanorių batalionai kaip „Dešinysis sektorius“, „OUN“ ar „Tornado“, kurie ne tik nėra įtraukti į oficialias ginkluotąsias pajėgas, tačiau ir yra labiausiai nepriklausomi nuo valstybės institucijų, jie kombatantams keliamų reikalavimų neatitinka ir turėtų būti laikomi civiliais, tiesiogiai dalyvaujančiais konflikte.

Sudėtingesnė situacija yra kai kalbame apie netarptautinį ginkluotą konfliktą. Kadangi neturime kombatanto sąvokos kaip atramos taško apibrėžiant kas yra laikomas civiliu, nustatyti koks statusas turi būti taikomas ginkluotosioms grupėms, yra sudėtingas uždavinys. Jei visiems taikysime civilio statusą, tuomet atskyrimo principas praranda savo reikšmę. Kaip nustato bendrasis 3str. ir II PP netarptautinis ginkluotas konfliktas apibrėžia

¹²⁸ CORN, G., JENKS, C. *Two Sides of the Combatant Coin: Untangling Direct Participation in Hostilities from Belligerent Status in Non-International Armed Conflicts*. 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://scholarship.law.upenn.edu/jil/vol133/iss2/1>>

¹²⁹ ICRC. Definition of Combatants

¹³⁰ I PP 50str. 1d.

¹³¹ WATKIN, K. Warriors without Rights? Combatants, Unprivileged Belligerents and the Struggle over Legitimacy. Iš *Program on Humanitarian Policy and Conflict Research*. Harvard University: Occasional Paper Series, 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/52332277E2871AF7C125704C0037CF99-hpcr-gen-09may.pdf>>

¹³² PICTET, J. *Commentary. III Geneva Convention relative to the treatment of prisoners of war*. Geneva: International committee of the Red Cross, 1960 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.loc.gov/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-III.pdf>

dvi grupės asmenų: tie, kurie tiesiogiai dalyvauja ginkluotame konflikte, ir tie kurie nedalyvauja ginkluotame konflikte.

Vienas požiūris, kuriuo galima vadovautis, yra priklausymas ginkluotosioms pajėgoms kaip tai nagrinėta ankstesniame skyriuje (3.3.1.1.). Tuomet civiliu laikytini asmenys, kurie nėra valstybinių pajėgų nariais. Ukrainos konflikto kontekste, tai būtų sudėtingas požiūris, neįtraukiantis savanorių batalionų ir jie turi būti laikomi civiliais. Ir dėl savo aktyvaus vaidmens ginkluotame konflikte, jie neturėtų civiliams suteikiamos apsaugos, o būtų civiliais, tiesiogiai dalyvaujančiais ginkluotame konflikte ir galėtų būti teisiami už patį dalyvavimo faktą. Todėl šiuo atveju, tikslinga būtų vadovautis tęstinumo kriterijumi, pagal kurį organizuotų grupių nariai, atliekantys nuolatinės kovos funkcijas valstybės vardu, yra kovotojai¹³³. Šis kriterijus padeda atskirti nevalstybinius subjektus nuo civilių, tiesiogiai dalyvaujančių ginkluotame konflikte spontaniškai, neorganizuotai ar atliekant ne karines funkcijas¹³⁴. Ir iš to seka sąvoka, jog tie asmenys, kurie neturi kovotojo statuso, yra laikomi civiliais. Tie batalionai, kurie neatitinka kovotojo statusui keliamų reikalavimų, t.y. jų veiksmai negali būti laikomi kaip atliekami valstybės vardu, turi būti laikomi civiliais. Į šią kategoriją patektų, jau minėti “Dešinysis sektorius” ir “Tornado”, kurie susilaukia viešos kritikos iš Ukrainos valdžios atstovų, taigi būtų sunku juos vertinti kaip veikiančius valstybės vardu¹³⁵.

Civilio, tiesiogiai dalyvaujančio ginkluotame konflikte, statusas yra labai panašus į neteisėto kombatanto apibrėžimą. Kadangi neteisėtas kombatantas nėra teisinis statusas, įvertinsime tik samdinio klausimą, kuriam keliami reikalavimai yra įtvirtinti I PP tarptautinio ginkluoto konflikto kontekste. Pagal 47str. samdinys neturi teisės į kombatanto (negali dalyvauti konflikte) ar karo belaisvio (jam galioja nacionalinės teisės nuostatos ir minimalūs apsaugos standartai) statusą. Tam, kad asmuo būtų laikomas samdiniu jis turi būti:

¹³³ ICRC. *Guidance on the notion of direct participation in hostilities*

¹³⁴ GEOFFREY, S., JENSON, E.T. *Untying the Gordian Knot: A Proposal for Determining Applicability of the Laws of War to the War on Terror*. TEMPLE L. REV., 2008.

¹³⁵ 'Tornado' Trial Tests Kyiv's Ability To Rein In Rogue Paramilitaries. RFE/RL, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.rferl.org/a/ukraine-tornado-battalion-rogue-paramilitaries-kyiv-trial-crimes/28205795.html>>

Special Report: Ukraine struggles to control maverick battalions. Reuters, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-battalions-special-rep/special-report-ukraine-struggles-to-control-maverick-battalions-idUSKCN0Q30YT20150729>>

Ukraine clashes raise questions over Right Sector militia. BBC News, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/world-europe-33523869>>

1. užsienio šalies, kuri nėra konflikto dalyvė, pilietis- savanorių batalionų narių rate yra virš 300 piliečių iš Gruzijos, Rusijos, Baltarusijos¹³⁶, taip pat ir piliečiai iš daugiau nei 11 Europos Sąjungos valstybių.
2. užverbuotas (angl. *recruited*) kovoti ginkluotame konflikte- šis kriterijus, neapima savanorių, kurių dalyvavimas ginkluotame konflikte yra neterminuotas ar jį siunčia kita valstybė. Jau kalbėta apie “Azov” batalioną kaip esantį tikra, Ukrainos karinių pajėgų dalimi. Kai kurie šaltiniai, tarp jų ir patys užsienio piliečiai, teigia, jog “Azov” batalionas aktyviai skatino prisijungti prie Ukrainos konflikto socialinių tinklų pagalba, asmeniniais pokalbiais su užsienio piliečiais ir netgi užsienyje veikiančių samdinių pagalba¹³⁷.
3. tiesiogiai dalyvauja karo veiksmuose dėl materialinio atlyginimo- Ukrainos ginkluotųjų pajėgų nariai vidutiniškai gauna 120 Eur/mėn., tuo tarpu savanorių batalionuose mokamas atlygis yra nuo 400 Eur/mėn.¹³⁸.
4. nėra ginkluotųjų pajėgų narys ar vykdomas oficialios valstybės užduotis- savanorių, atvykusių kovoti Ukrainoje motyvai yra asmeniniai. Jie nevykdo valstybės karinių pajėgų nurodymų¹³⁹.

Taigi savanorių batalionų, nariai, atvykę iš kitų valstybių ir tiesiogiai dalyvaujantys tarptautiniame ginkluotame konflikte galėtų būti laikomi samdiniais. Tačiau, kad tokia išvada būtų teisinga, reikėtų oficialių įrodymų, jog užsienio piliečių tikslas atvykti (verbuojant juos) buvo materialinis. Šiuo metu esančiose ataskaitose yra labiau pabrėžiami ideologiniai, moraliniai tikslai, kurių vedami asmenys prisijungia prie savanorių

¹³⁶ *Meet the foreign fighters defending Ukraine from Russian aggression*. Euromaidan Press, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://euromaidanpress.com/2017/11/29/meet-the-foreign-fighters-defending-ukraine-from-russian-aggression/>>

They Came to Fight for Ukraine. Now They're Stuck in No Man's Land. Foreign Policy, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://foreignpolicy.com/2015/10/19/ukraines-abandoned-soldiers-russian-belarusian-volunteers/>>

Olena Goncharova. *Foreign fighters struggle for legal status in Ukraine*. Kyiv Post, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/foreign-fighters-struggle-for-legal-status-in-ukraine-400182.html>>

¹³⁷ REKAWEK, K. *Not Only Syria? The Phenomenon of Foreign Fighters in a Comparative Perspective*. 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://medium.com/@DFRLab/the-foreign-fighters-battling-for-ukraine-c314e3c3e6e2>>

¹³⁸ Autoriaus asmeninis interviu su Ukrainoje veikiančių NVO atstovais, Vasario 27d.

¹³⁹ *Ukrainian “Foreign legion”: foreign volunteers and their reasons to fight in Donbas on Ukrainian side*. UA Position, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://uaposition.com/latest-news/ukrainian-foreign-legion-foreign-volunteers-reasons-fight-donbas-ukrainian-side/>>

batalionų¹⁴⁰. Jei nebūtų galima įrodyti užsienio piliečių, kaip samdinių statuso, jie galėtų būti laikomi kombatantais, kaip ir kiti savanorių batalionų nariai¹⁴¹.

3.4. Valstybės atsakomybė už savanorių batalionus

Subordinacijos pagrindu Ukrainos savanorių batalionai gali būti skirstomi į regioninės apsaugos batalionus, teritorinės apsaugos batalionus, Vidaus reikalų ministerijos specialiųjų operacijų batalionus, Nacionalinės gvardijos rezervą ir nepriklausomus savanorių batalionus¹⁴². Dėl Minsko protokolo, iš savanorių batalionų buvo reikalaujama paklusti valdžios struktūroms. Oficialus savanorių integravimas į valstybės ginkluotąsias pajėgas, išlaiko savanorius kovos parengtyje, išigyjant naujus ginklus, apmokant ir verbuojant naujus karius. Ir nors jų pajėgumai gali būti panaudoti valstybės interesais, savanoriai pasižymi dideliu lojalumo trūkumu. Jie pasiduoda politinei ar visuomeninei įtakai, ir toliau klauso juos finansavusių oligarchų nurodymų¹⁴³. Baudžiamosios bylos, iškeltos prieš kai kurių batalionų (Aidar, Shaktharsk¹⁴⁴) narius, rodo jų nepasiruošimą vadovautis tarptautinės teisės normomis.

Turi būti dedamos pastangos sukuriant demokratiškai valdomas ir ištikimas pajėgas, kurios prisidėtų prie Ukrainos vientisumo išsaugojimo. Valstybės pareiga yra užtikrinti tinkamą finansavimą, apmokymus ir visapusiškai integruoti savanorius į ginkluotąsias pajėgas arba juos demobilizuoti. Be tinkamo kontrolės mechanizmo, yra apsunkinamas bet koks teisinio statuso nustatymas, taikytinos teisės normos, ir batalionų santykis su Ukrainos ginkluotosiomis pajėgomis. Savanorių batalionų įtraukimas į oficialias karines pajėgas padėtų užtikrinti atskyrimo principo taikymą. Tai įvestų aiškumo

¹⁴⁰ ICDC report. *First on the front lines*

¹⁴¹ Kombatanto statusas nekelia pilietybės reikalavimo.

¹⁴² BUTUSOV, Yuri. *Добровольческие батальоны: структура, страхи, проблемы боевого применения*. ZN UA, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://zn.ua/internal/dobrovolcheskie-batalony-struktura-strahi-problemy-boevogo-primeneniya-.html>>

¹⁴³ *Ukraine Cracks Down on Oligarchs and Volunteer Fighting Battalions*. Daily Signal, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.dailysignal.com/2015/03/30/ukraine-cracks-down-on-oligarchs-and-volunteer-fighting-battalions/>>

¹⁴⁴ The OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine. *Daily and spot reports from the Special Monitoring Mission to Ukraine*. <<https://www.osce.org/ukraine-smm/reports>>

koks statusas priklauso savanoriams, kokias pareigas jie turi pagal tarptautinę teisę ir kas turi atsakyti už jų veiksmus.

Praėjus metams nuo konflikto pradžios, įvairios organizacijos skatino Ukrainą rasti būdų kaip įtraukti savanorius į oficialias apsaugos ir gynybos struktūras, ne tik juos įdarbinant, tačiau ir sukuriant jų kontrolę¹⁴⁵. Šiuo metu, didelė dalis batalionų ir jų narių tapo institucijų dalimi¹⁴⁶. Ir nors ginkluotųjų pajėgų kontrolė įvesta, vis dar lieka žymių problemų. Vienas reikšmingiausių batalionų- Dešinysis sektorius, išlieka nepriklausomas ir toliau aktyviai veikia, kas jį daro neteisėtu dalyviu ginkluotame konflikte. Kai kurie batalionai visa apimtimi (tokia sudėtimi ir organizacine struktūra, kokia veikė savarankiškai) perduoti Ukrainos valdžiai, kas reiškia jų *de jure*, o ne *de facto* buvimą ginkluotųjų pajėgų dalimi. Ir kol kas nepanašu, jog bus imamasi veiksmų šiai situacijai pakeisti¹⁴⁷. Taip pat, kai kurie savanoriai įtraukiami į karines pajėgas neoficialiai ir jie susiduria su situacija kuomet Ukrainos valdžios institucijos palaiko jų norą kovoti už Ukrainą, tačiau tuo pačiu, juos gali nuteisti už dalyvavimą ginkluotame konflikte.

Tarptautinė teisė turi tobulėti kartu su besikeičiančiais konfliktais, ir valstybės turi būti laikomos atsakingomis už subjektus, kurie veikia jos viduje. Ukrainos neveikimas ir žmogaus teisių pažeidimų ignoravimas turi sukelti pasekmes¹⁴⁸, tačiau nuo valdžios veiksmų neturi nukentėti asmenys, atsidavę Ukrainos vientisumo išsaugojimui.

¹⁴⁵ TIMCHUK, Dimitri. *Военная реформа в Украине: 7 шагов к победе*. Sprotyv, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://sprotyv.info/ru/news/5112-voennaya-reforma-v-ukraine-7-shagov-k-pobede>>

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ OHMAN, Jonas. *The Ukrainian army still can't do without its volunteers: opinion*. Euromaidan press, 2018 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://euromaidanpress.com/2018/02/20/the-ukrainian-army-still-cant-do-without-its-volunteers-opinion/>>

¹⁴⁸ MILLER, C. *In Ukraine, Ultranationalist Militia Strikes Fear In Some Quarters*. RFE/RL, 2018 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.rferl.org/a/ukraine-azov-right-wing-militia-to-patrol-kyiv/29008036.html>>

IŠVADOS

1. Tarptautinės humanitarinės teisės režimas turi pagrindinį tikslą - apsaugoti asmenis nuo kančių karo metu. Tačiau ginkluoti konfliktai vystėsi, keitėsi naudojamos priemonės ir subjektai. Nors apsauga, užtikrinama tarptautinės humanitarinės teisės ir toliau išlieka taikytina, skirtumai tarp tarptautinio ir netarptautinio ginkluoto konflikto, kombatanto ir kovotojo, nebėra tokie akivaizdūs.
2. Atskyrimo principas, kaip pamatinis tarptautinės humanitarinės teisės principas, paprotinės teisės dalis, nustato kombatanto ir civilio skirtį. Kadangi civiliai negali būti taikiniai tol, kol jie tiesiogiai nedalyvauja konflikte, kombatantams kyla pareiga taip nukreipti kovos veiksmus, kad nuo jų nenukentėtų konflikte nedalyvaujantys civiliai. Šiuolaikiniuose ginkluotuose konfliktuose, kurie nėra tik tarptautiniai ar tik netarptautiniai, be aiškių, tikslų ir išsamių kriterijų sunku priskirti kombatanto statusą asmenims, kurie nėra reguliariųjų ginkluotųjų pajėgų nariais, tačiau ginkluotame konflikte užima centrinį vaidmenį. Tai yra problema, kuriai reikia ieškoti sprendimų.
3. Rytų Ukrainos kontekste, susiduriama su sudėtinga situacija, kuomet paraleliai vienas kito egzistuoja tarptautinis ginkluotas konfliktas tarp Ukrainos ir Rusijos, ir netarptautinis ginkluotas konfliktas tarp Ukrainos ir sukilėlių pajėgų. Tai lemia ir skirtingų teisės normų, skirtingų statusų taikymą vienoje teritorijoje vykstantiems veiksmams. Tuo pačiu, išlieka reali galimybė, jog konfliktas yra peraugęs iš netarptautinio į tarptautinį, jei bus patvirtintas bendros kontrolės egzistavimas.
4. Rytų Ukrainos konflikte, savanorių batalionai susikūrė, kaip nepriklausomi nuo valstybės dariniai su tikslu išsaugoti valstybės vientisumą, kovojant prieš separatistus. Tačiau savanorių, nepriklausančių valstybės ginkluotosioms pajėgoms, pozicija ginkluotame konflikte yra problematiška, bandant nustatyti jiems teikiamas privilegijas, pareigas ar jėgos ir ginklų naudojimo teisėtumą. Tačiau būtent jų statuso nustatymas gali padėti sustiprinti humanitarinės teisės, kaip veiksmingos ginkluotų konfliktų teisės, režimą.
5. Tarptautinio ginkluoto konflikto kontekste, Ukrainos savanoriai, pagal galiojančias THT normas, gali būti laikomi kombatantais, turinčiais teisę į karo belaisvio statusą.
6. Netarptautinio ginkluoto konflikto kontekste, savanoriai turi kovotojo statusą, tačiau batalionams nesant įtrauktiems į oficialias karines pajėgas, dalyvavimo ginkluotame konflikte teisėtumas visiškai priklauso nuo Ukrainos nacionalinės teisės normų.

7. Susiduriant su situacija, kuomet savanoriai, aktyviai kovojantys Ukrainoje, gali turėti skirtingus teisinius statusus, priklausomai nuo to, koks yra jų santykis su Ukrainos ginkluotosiomis pajėgomis, turi būti sukuriama pareiga valstybei imtis veiksmų, išsklaidančių abejones apie savanorių teisinį statusą.
8. Valstybės, kurios susiduria su savanorių batalionais ar panašiomis nevalstybinėmis ginkluotomis grupėmis, turėtų užtikrinti tokių asmenų pilną įtraukimą į oficialias ginkluotąsias pajėgas, sukuriant efektyvią kontrolę ir subordinaciją.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Paryžiaus deklaracija dėl jūrų teisės gerbimo. Paryžius, 1856 [interaktyvus; žiūrėta 2018 m. sausio 12d.]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=473FCB0F41DCC63BC12563CD0051492D>>
2. Convention (II) with Respect to the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 1899 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/150?OpenDocument>>
3. Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 1907 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/195>>
4. 1949 m. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas). *Valstybės žinios*, 2000-07-29, nr. 63-1909.
5. 1949 m. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolas). *Valstybės žinios*, 2000-07-29, nr. 63-1910
6. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006-06-17, nr. 68-2497
7. Jungtinių tautų chartija. *Valstybės žinios*. 2002-02-13, nr. 15-557
8. Vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-07-21, nr. 60-1501.
9. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*, 2002-08-02, nr. 77-3288
10. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija dėl elgesio su karo belaisviais. *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1907
11. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija dėl civilių apsaugos karo metu. *Valstybės žinios*, 2000-07-29, Nr. 63-1908
12. Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code). 24 April 1863. [interaktyvus; žiūrėta 2018m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/110>>

Tarptautinių organizacijų priimti dokumentai

13. Amnesty international. *Ukraine: Abuses and war crimes by the Aidar Volunteer Battalion in the north Luhansk region*. 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.amnesty.org/download/Documents/8000/eur500402014en.pdf>>
14. Amnesty international. *Breaking bodies: torture and summary killings in Eastern Ukraine*. London: Amnesty international publications, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR5016832015ENGLISH.pdf>>
15. Human rights watch. *World report 2017: Ukraine*. 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/ukraine>>
16. ICRC. *Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field*. 2nd edition. 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/full/GCI-commentary>>
17. International committee of the Red Cross. *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Geneva, 1987

- [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/Commentary_GC_Protocols.pdf>
18. International Committee of the Red Cross. *Draft Additional Protocols to the Geneva Conventions of August 12, 1949: Commentary*. Geneva, 1973 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/RC-Draft-additional-protocols.pdf>
 19. International review of the Red Cross. *Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under International humanitarian law*. 2009 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf>>
 20. International centre for defence and security (ICDC). *First on the front lines*. Report, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icds.ee/fileadmin/media/icds.ee/doc/ICDS_report_First_on_the_front_lines_ukraine.pdf>
 21. Inter-American Commission on Human Rights. *Third report on human rights in Colombia*. 1999 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.cidh.org/countryrep/colom99en/table%20of%20contents.htm>>
 22. Office of the United Nations High Commissioner for Human rights. *Accountability for killings in Ukraine from January 2014 to May 2016*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHRThematicReportUkraineJan2014-May2016_EN.pdf>
 23. Project of an International Declaration concerning the Laws and Customs of War. Brussels: 27 August 1874. [interaktyvus; žiūrėta 2018m. sausio 12d.]. Prieiga per internetą: <<https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/135>>
 24. The Foundation for the Study of Democracy. *War crimes of the armed forces and security forces of Ukraine: torture and inhumane treatment*. Second report. 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.osce.org/pc/233896?download=true>>
 25. United Nations General Assembly Resolution 3314 (XXIX), Definition of Aggression; December 14, 1974 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://hrlibrary.umn.edu/instree/GAres3314.html>>
 26. United Nations General Assembly. *Territorial integrity of Ukraine*. Resolution 68/262, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://guam-organization.org/wp-content/uploads/2017/03/N1345517.pdf>>
 27. UN Commission on Human Rights. *Situation of Detainees at Guantánamo Bay*. E/CN.4/2006/120, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.refworld.org/docid/45377b0b0.html>>
 28. Ukrainian Helsinki Human Rights Union. *Human rights situation in Donbas*. Kyiv, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/booklet_ENG1.pdf>

Specialioji literatūra

29. BLACK, J. L., JOHNS, M. *The Return of the Cold War: Ukraine, The West and Russia*. Routledge, 2016.
30. BOTHE, M. Direct Participation in Hostilities in Non-International Armed Conflict. In *Second Expert Meeting on the Notion of Direct Participation in Hostilities*. Hague: International committee of the Red Cross, 2004 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/2004-05-expert-paper-dph-icrc.pdf>>

31. BOTHE, Michael. *The Law of Neutrality*. The Handbook of International Humanitarian Law, 2nd ed, 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://prod-edxapp.edx-cdn.org/assets/courseware/v1/9d5c96583b26ea9beb6207d613924e45/asset-v1:LouvainX+Louv16x+1T2017+type@asset+block/Michael_Bothe.pdf>
32. CAMERON, L. *Private Military Companies: Their Status under International Humanitarian Law and Its Impact on their regulation*. International Review of the Red Cross, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_863_cameron.pdf>
33. COHEN, M., GREEN, M. *Ukraine's volunteer battalions*. 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://www.benning.army.mil/infantry/magazine/issues/2016/APR-JUL/pdf/16\)%20Cohen_UkraineVolunteers_TXT.pdf](http://www.benning.army.mil/infantry/magazine/issues/2016/APR-JUL/pdf/16)%20Cohen_UkraineVolunteers_TXT.pdf)>
34. CORN, G., JENKS, C. *Two Sides of the Combatant Coin: Untangling Direct Participation in Hostilities from Belligerent Status in Non-International Armed Conflicts*. 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://scholarship.law.upenn.edu/jil/vol33/iss2/1>>
35. DINSTEIN, Y. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
36. DRAPER, G.I.A.D. *The Status of Combatants and the Question of Guerilla Warfare*. Brit. International, 1971 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/byrint45&div=7&id=&page=>>>
37. DORMANN, Knut. *The legal situation of "unlawful/unprivileged combatants"*. International Review of the Red Cross, Vol. 85, 2003 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_849_dorman.pdf>
38. FERRARO, T. *The ICRC's legal position on the notion of armed conflict involving foreign intervention and on determining the IHL applicable to this type of conflict*. International review of the red cross, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/en/international-review/article/icrcs-legal-position-notion-armed-conflict-involving-foreign>>
39. FLECK, D. *Combatants and Non-Combatants'*, in *The Handbook of International Humanitarian Law*. 2008.
40. GEOFFREY, S., JENSON, E.T. *Untying the Gordian Knot: A Proposal for Determining Applicability of the Laws of War to the War on Terror*. TEMPLE L. REV., 2008.
41. HENCKAERTS, Jean-Marie. *Binding Armed Opposition Groups through Humanitarian Treaty Law and Customary Law in Relevance of International Humanitarian Law to Non-State Actors: Proceedings of the Bruges Colloquium*. 25th-26th October 2002, in Collegium No. 27, Spring 2003
42. HENCKAERTS, Jean-Marie, DOSWALD-BECK, L. *Customary Humanitarian international law*. Vol. I-III. Cambridge University Press, 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>>
43. International Committee of the Red Cross (ICRC). *How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?: Opinion Paper*. 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>>
44. International Review of the Red Cross. *Understanding armed groups and the applicable law*. Iš *Humanitarian debate: Law, policy, action*, Geneva, 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/resources/international-review/review-882-armed-groups/review-882-all.pdf>>

45. KLEIN, Margarete. *Ukraine's volunteer battalions – advantages and challenges*, RUFBS Briefing No. 27, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.foi.se/download/18.2bc30cfb157f5e989c3181f/1477482863677/RUFBS%20Briefing%20No.%2027%20.pdf>>
46. KOLB, R. *An Introduction to the International Law of Armed Conflicts*. Hart Publishing, 2008.
47. KUZIO, Taras. The Orange and Euromaidan Revolutions: Theoretical and Comparative Perspectives. Iš *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*. Kyiv: Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/88183/83977>>
48. LYTVYNENKO, O., FLURI, P., BADRACK, V. *The Security Sector Legislation of Ukraine. Third Edition*. Kyiv: Center for Army, Conversion and Disarmament Studies, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Security-Sector-Legislation-Ukraine-2017_eng.pdf>
49. LEONAITĖ, E., ŽALIMAS, D. The Annexation of Crimea and Attempts to Justify It in the Context of International Law. In *Lithuanian annual strategic review 2015-2016*. Volume 14. 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/lasr.2016.14.issue-1/lasr-2016-0001/lasr-2016-0001.pdf>>
50. MALCOLM, Evans. *International Law*. Fourth Edition. ISBN: 9780199654673, p. 816, 2014
51. MELZER, N. *Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law*. International Committee of the Red Cross, 2009 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf>>
52. MERON, T. *et.al. Human Rights in International Law*. Volume 1. London: Oxford University Press, 1984.
53. PETERS, G., WOOLLEY, John T. *George W. Bush: "Fact Sheet: Status of Detainees at Guantanamo"*. The American Presidency Project, 2002 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=79402>>
54. PETERSON, N. *A Ukrainian National Guard Unit Trains to 'Fight to the Death'*. NewsWeek, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.newsweek.com/ukrainian-national-guard-unit-trains-fight-death-323891>>
55. PICTET, J. *Commentary. III Geneva Convention relative to the treatment of prisoners of war*. Geneva: International committee of the Red Cross, 1960 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-III.pdf>
56. REKAWEK, K. *Not Only Syria? The Phenomenon of Foreign Fighters in a Comparative Perspective*. 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://medium.com/@DFRLab/the-foreign-fighters-battling-for-ukraine-c314e3c3e6e2>>
57. SCHMITT, Michael N. Deconstructing Direct Participation in Hostilities: The Constitutive Elements. In *New York University Journal of International Law and Politics*. Vol. 42. 2010
58. SHAMEEM, Shaista. *Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination*. In her annual Report UN Doc. E/CN.4/2005/14, 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G04/167/92/PDF/G0416792.pdf?OpenElement>>

59. STAPENKO, Viktor. Ukraine's Revolution as De-Institutionalization of the Post-Soviet Order. In *Interdisciplinary Studies on Central and Eastern Europe*. Oxford: The British Library, 2015.
60. ŽILINSKAS, J., MAROZAS, T. *Tarptautinė humanitarinė (ginkluotojo konflikto) teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2016.
61. WATKIN, K. *Opportunity Lost: Organized Armed Groups and the ICRC "Direct Participation in Hostilities" Interpretive Guidance*. New York, 2010
62. WATKIN, K. Warriors without Rights? Combatants, Unprivileged Belligerents and the Struggle over Legitimacy. Iš *Program on Humanitarian Policy and Conflict Research*.

Teismų praktika

63. International Court of Justice. *Case concerning armed activities on the territory of Congo*, judgement of 19 December 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/116/116-20051219-JUD-01-00-EN.pdf>>
64. International Court of Justice. *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion of 9 July 2004 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>>
65. International Court of Justice (ICJ), *Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) case*, Judgment of 27 June 1986 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>>
66. International criminal tribunal for the former Yugoslavia. *Prosecutor v. Dusko Tadic aka Dule*. Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction of 2 October 1995, 70 pastraipa [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>>
67. International tribunal of former Yugoslavia. *The prosecutor v. Milan Martić, case no. IT-95-11*, Decision of 8 March, 1996 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.icty.org/x/cases/martić/tdec/en/960308.pdf>>
68. Inter-American Commission on Human rights, *Juan Carlos Abella v. Argentina*, no.11.137, 1997 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.cidh.oas.org/annualrep/97eng/argentina11137.htm#_ftn1>
69. International Criminal Court. *Report on Preliminary Examination Activities*. 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/161114-otp-rep-PE_ENG.pdf>
70. International Criminal Court, *Decision on the confirmation of charges (Lubanga)*. Decision of 29 January 2007 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2007_02360.PDF>
71. The Special Court for Sierra Leone. *International Humanitarian Law Made Simple*. Second edition, 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.rscsl.org/Documents/International%20Humanitarian%20Law%20Made%20Simple.pdf>>

Kita praktinė medžiaga

72. *Azov fighters are Ukraine's greatest weapon and may be its greatest threat.* The Guardian, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/world/2014/sep/10/azov-far-right-fighters-ukraine-neo-nazis>>
73. *Comment of the Embassy of Ukraine on the article in the Guardian "Neo-Nazi groups recruit Britons to fight in Ukraine"*. Ministry of foreign affairs of Ukraine, 2018 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://mfa.gov.ua/en/press-center/news/63345-comment-of-the-embassy-of-ukraine-on-the-article-in-the-guardian-neo-nazi-groups-recruit-britons-to-fight-in-ukraine-published-on-march-2-2018>>
74. *Crimea applies to be part of Russian Federation after vote to leave Ukraine.* The Guardian, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/world/2014/mar/17/ukraine-crimea-russia-referendum-complain-result>>
75. Council on foreign affairs. *Global conflict tracker*. Updated March 10, 2018 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.cfr.org/interactives/global-conflict-tracker?marker=26#!/conflict/conflict-in-ukraine>>
76. Harvard University: Occasional Paper Series, 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/52332277E2871AF7C125704C0037CF99-hpcr-gen-09may.pdf>>
77. *Interview with Former Aidar Battalion Commander and Ukrainian Rada Member Serhiy*
78. *Yanukovich tells Grybauskaitė Kyiv cannot sign agreement with EU because of Russian pressure.* Interfax-Ukraine, 2013 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://en.interfax.com.ua/news/general/176283.html>>
79. *Melnichuk on "Myths" About the Aidar Battalion and Ukraine's Future.* Huffington Post, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.huffingtonpost.com/entry/interview-with-former-aidar-battalion-commander-and-us_59aee24ee4b0c50640cd625d>
80. Memorandum opinion for the counsel to the President. *Status of Taliban forces under article 4 of the third Geneva Convention of 1949.* 2002 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://fas.org/irp/agency/doj/olc/taliban.pdf>>
81. *Meet the foreign fighters defending Ukraine from Russian aggression.* Euromaidan Press, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://euromaidanpress.com/2017/11/29/meet-the-foreign-fighters-defending-ukraine-from-russian-aggression/>>
82. MILLER, C. *In Ukraine, Ultranationalist Militia Strikes Fear In Some Quarters.* RFE/RL, 2018 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.rferl.org/a/ukraine-azov-right-wing-militia-to-patrol-kyiv/29008036.html>>
83. OHMAN, Jonas. *The Ukrainian army still can't do without its volunteers: opinion.* Euromaidan press, 2018 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://euromaidanpress.com/2018/02/20/the-ukrainian-army-still-cant-do-without-its-volunteers-opinion/>>
84. Olena Goncharova. *Foreign fighters struggle for legal status in Ukraine.* Kyiv Post, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/foreign-fighters-struggle-for-legal-status-in-ukraine-400182.html>>
85. *Putin says Ukraine-EU deal a threat to Russia,* Al Jazeera, 2013 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.aljazeera.com/news/europe/2013/11/putin-says-ukraine-eu-deal-threat-russia-20131126235224640384.html>>

86. *Putin's remarks raise fears of future moves against Ukraine*. Washington Post, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.washingtonpost.com/world/putin-changes-course-admits-russian-troops-were-in-crimea-before-vote/2014/04/17/b3300a54-c617-11e3-bf7a-be01a9b69cf1_story.html?utm_term=.729922b7776f>
87. *Russian forces in Donbas almost equal those of all NATO allies in Europe – Ukraine official*. UNIAN, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.unian.info/war/2164616-russian-forces-in-donbas-almost-equal-those-of-all-nato-allies-in-europe-ukraine-official.html>>
88. The OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine. *Daily and spot reports from the Special Monitoring Mission to Ukraine*. <<https://www.osce.org/ukraine-smm/reports>>
89. *They Came to Fight for Ukraine. Now They're Stuck in No Man's Land*. Foreign Policy, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://foreignpolicy.com/2015/10/19/ukraines-abandoned-soldiers-russian-belarusian-volunteers/>>
90. *The Ukrainian Crisis Timeline*. Center for strategic and international studies. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://ukraine.csis.org>>
91. *Ukraine drops EU plans and looks to Russia*. Al Jazeera, 2013 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.aljazeera.com/news/europe/2013/11/ukraine-drops-eu-plans-looks-russia-20131121145417227621.html>>
92. *Ukrainian "Foreign legion": foreign volunteers and their reasons to fight in Donbas on Ukrainian side*. UA Position, 2017 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://uaposition.com/latest-news/ukrainian-foreign-legion-foreign-volunteers-reasons-fight-donbas-ukrainian-side/>>
93. *Ukraine Cracks Down on Oligarchs and Volunteer Fighting Battalions*. Daily Signal, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.dailysignal.com/2015/03/30/ukraine-cracks-down-on-oligarchs-and-volunteer-fighting-battalions/>>
94. *Ukraine PM: Crimea conflict enters military stage*. Reuters, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-premier/ukraine-pm-crimea-conflict-enters-military-stage-idUSL3N0MF3P620140318>>
95. *Порошенко: в ходе АТО добровольческие батальоны МВД провели около 600 спецопераций*. RBK-Ukraina, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.rbc.ua/rus/news/poroshenko-hode-ato-dobrovolcheskie-batalony-1460719975.html>>
96. *Полторак призвал добровольческие батальо*. News Liga, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://news.liga.net/politics/news/poltorak-prizval-dobrovolcheskie-batalony-vstupit-v-ryady-vsuv>>
97. BUTUSOV, Yuryi. *Добровольческие батальоны: структура, страхи, проблемы боевого применения*. ZN UA, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://zn.ua/internal/dobrovolcheskie-batalony-struktura-strahi-problemy-boevogo-primeneniya-.html>>
98. TIMCHUK, Dimitri. *Военная реформа в Украине: 7 шагов к победе*. Sprotyv, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://sprotyv.info/ru/news/5112-voennaya-reforma-v-ukraine-7-shagov-k-pobede>>

SANTRAUKA

Pukytė K. *Atskyrimo principo taikymas savanorių batalionams Rytų Ukrainoje / Vadovė*
Lekt. Dr. Erika Leonaitė. - Vilnius: Vilniaus Universitetas, Teisės fakultetas, 2018

Ginkluotų konfliktų teisė yra pagrįsta pusiausvyra tarp karinės būtinybės ir humanitarinių vertybių. Šios teisės pagrindas yra atskyrimo principas ginkluotuose konfliktuose, tai yra vienas iš paprotinių principų, kuriuo nustatomas skirtumas tarp teisėtų karinių objektų ir asmenų, saugomų nuo ginkluotų atakų. Dėl didėjančio civilių įsitraukimo į ginkluotus konfliktus, atskyrimo principo taikymas tampa vis sudėtingesnis, tačiau konflikto dalyvių statuso nustatymas yra būtinas, siekiant užtikrinti veiksmingą humanitarinės teisės taikymą.

Atskyrimo principas yra priklausomas nuo to, kaip mes kvalifikuosime ginkluotą konfliktą. Tarptautinė humanitarinė teisė įtvirtina du ginkluoto konflikto atvejus: tarptautinį ir netarptautinį ginkluotą konfliktą. Ukrainos kontekste, pasireiškia abu šie konfliktai paraleliai, taip sukuriant papildomas problemas taikant atskyrimo principą. Ukrainos savanorių batalionai nors ir nepatenka į tradicinį konflikto dalyvių sąvokų apibrėžimą, tačiau jų indėlis yra ypatingai reikšmingas Ukrainos konflikte.

Šio darbo tikslas yra atskleisti esamas problemas tarptautinės humanitarinės teisės reguliavime, nagrinėjant savanorių teises įtvirtinančius tarptautinės teisės aktus atskyrimo principo kontekste. Šiame darbe, analizuojant mokslinę literatūrą, bei teisės šaltinius daroma išvada, jog savanorių batalionų neįtraukimas į oficialias Ukrainos ginkluotąsias pajėgas sukuria dvigubo statuso taikymo problematika taip paneigiant humanitarinės teisės tikslus, ir apsunkinant atskyrimo principo taikymą. Dėl ko Ukraina turi būti atsakinga už savanorių, kovojančių greta valstybės kariuomenės, teisinio statuso įtvirtinimą ir tarptautinės teisės įsipareigojimų vykdymą.

SUMMARY (ENGLISH)

Pukytė K. *Application of the Principle of Distinction to Volunteer Battalions in East Ukraine* / Supervisor Dr. Erika Leonaitė. - Vilnius: Vilniaus University, Faculty of Law, 2018

The Law of armed conflict is based upon balance of military necessity and humanitarian values. The foundation of this law is the principle of distinction, that is a principle of customary law and ensures a difference between legal military targets and people that must be protected from direct attacks. Due to the rise of involvement of civilians, enforcing the principle of distinction has become more difficult, yet it is essential to determine the status of armed conflict parties to ensure effective application of humanitarian law.

The principle of distinction depends on how we qualify the conflict at hand. International humanitarian law defines two types of armed conflict: international and non-international armed conflict. In the context of Ukraine, there exists both of these conflicts in parallel to one another, which causes additional problems in applying the principle of distinction. Volunteer battalions in Ukraine do not fit into the traditional definition of armed conflict parties, however their contribution to the conflict is extremely valuable.

This thesis is meant to uncover underlying problems of international humanitarian law by examining the rights of volunteers and legal acts that regulate them in the context of distinction. By analysing scientific research as well as sources of law, conclusions were reached that not integrating the volunteers into regular armed forces of Ukraine creates a double status problem, which undermines the goals of humanitarian law by aggravating the application of the principle of distinction. Therefore, Ukraine must be held responsible for setting the legal status of volunteers, fighting alongside the armed forces, and ensuring compliance with international obligations.